

Program Przeciw Korupcji

Warszawa 2005

FUNDACJA
BATOREGO
IM. STEFANA

Opinia publiczna i prokuratorzy o korupcji raport z badań

autor:
dr Anna Kubiak

W s t ę p

I. Barometr korupcji 2005.....	3
II. Prokuratorzy o korupcji.....	11
1. Charakterystyka badań.....	11
2. Ocena własnej sytuacji pracy prokuratorów.....	13
3. Korupcja jako problem społeczny w opiniach prokuratorów.....	18
4. Doświadczenia prokuratorów związane z korupcją.....	24
5. Nastawienia prokuratorów wobec korupcji.....	31
6. Antykorupcyjne instrumenty prawne w ocenie prokuratorów.....	46
Z a k o ń c z e n i e.....	5 0
ANEKS	53
- <i>Pytania zadawane w sondażu. Próba losowa dorosłych Polaków – N=1073</i>	
- <i>Ankieta dla prokuratorów</i>	
- <i>Ocena stopnia korupcyjności różnych zachowań – porównanie odpowiedzi prokuratorów i posłów</i>	

Wstęp

Raport przedstawia wyniki kolejnej serii badań zrealizowanych na zlecenie *Programu Przeciw Korupcji* Fundacji im. Stefana Batorego za pośrednictwem Centrum Badania Opinii Społecznej.

W pierwszej części raportu przedstawiam wyniki realizowanego corocznie od 2000 roku *Barometru korupcji*. W tym badaniu sondażowym, realizowanym na losowej próbie dorosłych Polaków (badana zbiorowość wynosiła 1073 osoby), powtarzamy pytania dotyczące opinii na temat najbardziej skorumpowanych dziedzin życia społecznego, znaczenia korupcji wśród innych problemów społecznych współczesnej Polski, a przede wszystkim intensywności doświadczeń korupcyjnych Polaków.

Druga część raportu zawiera wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród 200 wylosowanych prokuratorów pracujących w prokuraturach apelacyjnych, okręgowych i rejonowych. Za pomocą indywidualnej, anonimowej ankiety staraliśmy się poznać opinie i nastawienia prokuratorów wobec korupcji, ich postrzeganie poziomu zagrożenia korupcją, własne doświadczenia związane z korupcją, a także ocenę działalności prokuratury oraz prawnych instrumentów antykorupcyjnych.

Jako autorka badań, w imieniu *Programu przeciw Korupcji* oraz swoim własnym, pragnę serdecznie podziękować wszystkim Paniom i Panom Prokuratorom, którzy zechcieli wziąć udział w naszych badaniach oraz pomogli w ich realizacji.

I. Barometr korupcji 2005

Zjawisko korupcji od szeregu lat trwale towarzyszy naszemu życiu publicznemu i codziennym doświadczeniom Polaków. Co więcej, narasta przekonanie, iż korupcja jest coraz poważniejszym problemem społecznym Polski.

W naszych tegorocznych (maj 2005), już szóstych z kolei ogólnopolskich badaniach, poświęconych postrzeganiu i doświadczaniu korupcji przez Polaków we wskazanych do wyboru 15 różnych obszarach problemów społecznych, korupcja została wskazana na IV/V miejscu (53% wskazań) razem z rentami i emeryturami. Częściej wskazywano tylko kwestię zatrudnienia i bezrobocia (87% wskazań), biedę (62% wskazań) oraz ochronę zdrowia (60% wskazań). W poprzednim takim pomiarze z 2001 roku korupcję jako jeden z najważniejszych polskich problemów wskazało na VI miejscu 40% respondentów. Wyżej (poza już wymienionymi kwestiami, jak: bezrobocie, bieda, ochrona zdrowia, kwestie emerytur) znalazła się wówczas przestępczość (57% wskazań – pełne dane zawiera zestawienie 6 str. 19).

Nieco wyższe miejsce korupcji w hierarchii polskich problemów społecznych w roku 2005 nie zmienia faktu, iż na przestrzeni ostatnich pięciu lat jest ono względnie trwałe, a dominującą pozycję zajmują kwestie materialno-bytowe.

Postrzeganiu korupcji jako ważnego problemu społecznego towarzyszy jednocześnie przekonanie, iż jest to zjawisko związane głównie ze sferą polityki, co więcej – jest to przekonanie trwale zakorzenione w opinii publicznej, co ilustrują dane zawarte w zestawieniu 1.

Zestawienie 1. Dziedziny życia społecznego, w których – zdaniem badanych - korupcja występuje najczęściej (dane w %)

	Data badania				
	XI. 2001	VI. 2002	VI. 2003	VI. 2004	V. 2005
1) politycy, działacze partyjni, radni, posłowie, senatorowie	54	52	60	64	61
2) służba zdrowia	47	42	43	37	50
3) urzędy centralne	38	29	37	39	34
4) sądy i prokuratura	36	33	33	42	37
5) policja	30	23	25	21	34

	Data badania				
	XI. 2001	VI. 2002	VI. 2003	VI. 2004	V. 2005
6) urzędy gminne, powiatowe, wojewódzkie	28	25	29	29	21
7) firmy państwowe	13	12	11	11	11
8) firmy prywatne	13	9	11	9	12
9) szkolnictwo i nauka	6	8	4	5	4
10) banki	6	3	5	4	4
11) trudno powiedzieć	2	12	8	7	6

(Procenty nie sumują się do 100, gdyż respondent mógł wybrać więcej niż 1 dziedzinę, choć nie więcej niż 3 dziedziny)

W kolejnych badaniach od 2001 roku wśród dziedzin życia społecznego uznanych za najbardziej skorumpowane politycy – działacze partyjni, radni, posłowie, senatorowie – niezmiennie wskazywani są na pierwszym miejscu. Stanowi to kolejny uzasadniony empirycznie dowód „czarnego” społecznego wizerunku naszej klasy politycznej. Na drugim miejscu, również niezmiennie od pięciu lat – wskazywana jest służba zdrowia – dziedzina życia społecznego, z którą nasi respondenci mają kontakt codzienny, a wiedzę o jej skorumpowaniu czerpią nie tylko z przekazów medialnych, ale przede wszystkim z własnego doświadczenia. W tym rankingu skorumpowanych dziedzin życia społecznego na podkreślenie zasługuje wysokie miejsce wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania. Silne społeczne przekonania o ich skorumpowaniu są niszczące dla ich autorytetu, poszanowania prawa i możliwości jego skutecznego egzekwowania.

Postrzeganie wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania łączy się z silnymi przekonaniem respondentów (co wydaje się również bardzo szkodliwe społecznie) o występującej w Polsce nierówności wobec prawa. Na pytanie, **czy – zdaniem badanych – w Polsce wszyscy są równi wobec prawa**, uzyskano następujące odpowiedzi (*dane w %*):

- zdecydowanie tak - 3
- raczej tak - 8
- raczej nie - 27
- zdecydowanie nie - 59
- trudno powiedzieć - 3

W świadomości społecznej – bądź co bądź obywateli państwa prawa – zdecydowanie przeważa przekonanie, iż jeden z filarów ładu społecznego, jakim jest sprawiedliwy system prawny, nie spełnia oczekiwanej funkcji.

Na zdecydowaną nierówność wobec prawa częściej wskazują:

- mężczyźni (62%) w porównaniu z kobietami (56%),
- osoby z wykształceniem średnim (65%) w porównaniu z osobami o wykształceniu podstawowym (54%) i wyższym (54%),
- mieszkańcy miast małych (do 100 tys. – 69%) i wielkich (powyżej 500 tys. – 66%) w porównaniu z mieszkańcami wsi (54%),
- osoby w wieku średnim (35 lat i więcej – 63%) w porównaniu z młodymi (52%),
- przedstawiciele pracowników fizyczno-umysłowych (64%), robotników (65%), bezrobotnych (61%), rolników (63%), emerytów (64%) oraz prywatnych przedsiębiorców (78%) w porównaniu z innymi grupami społeczno-zawodowymi, np. przedstawicielami: kadry kierowniczej (46%), uczniów i studentów (45%),
- osoby o wyższych dochodach (powyżej 900 zł na osobę w gospodarstwie domowym – 66%) w porównaniu z osobami o niższych dochodach (59%),
- osoby deklarujące prawicowe poglądy polityczne (67%) w porównaniu ze zwolennikami lewicy (62%) i centrum (59%),
- osoby deklarujące bardzo duże zainteresowanie polityką (79%) w porównaniu z wcale niezainteresowanymi (55%),
- osoby niewierzące (74%) w porównaniu z deklarującymi głęboką wiarę religijną (49%) oraz osoby niepraktykujące religijnie (70%) w porównaniu z praktykującymi regularnie (46%).

Przekonanie o nierówności wobec prawa wydaje się należeć do elementów wiedzy potocznej słabo zakotwiczonych we własnych doświadczeniach badanych. Tylko mniejszość respondentów bowiem zadeklarowała bezpośredni kontakt z instytucjami wymiaru sprawiedliwości. **W ostatnich latach w charakterze świadka, obwinionego, pozwanego lub pokrzywdzonego w różnych sprawach występowało w:**

sądzie	- 20% respondentów
prokuraturze	- 5% respondentów

Częściej niż w całej zbiorowości osobisty kontakt mieli:

- z sądem
- mężczyźni (25%)

- respondenci z wyższym wykształceniem (29%)
- mieszkańcy miast średniej wielkości (od 50 do 100 tys. – 27%)
- przedstawiciele kadry kierowniczej (58%) i prywatnych przedsiębiorców (37%) oraz bezrobotni (26%)
- respondenci w wieku średnim (35-44 lata – 29%)
- respondenci o najniższych miesięcznych dochodach netto (do 300 zł – 38%)
 - z prokuraturą
- mężczyźni (7%)
- respondenci z wykształceniem zasadniczym zawodowym (7%)
- respondenci młodzi (do 24 lat – 8%)
- przedstawiciele kadry kierowniczej (16%), prywatni przedsiębiorcy (18%), bezrobotni (12%), robotnicy niewykwalifikowani (10%)
- respondenci o niskich dochodach na jedną osobę w gospodarstwie domowym (do 500 zł – 7%)
- deklarujący lewicowe poglądy polityczne (8%)
- deklarujący brak uczestnictwa w praktykach religijnych (8%)
- niewierzący (8%)

Kontakty – w różnych rolach i w różnym charakterze – z instytucjami wymiaru sprawiedliwości wpływają na ocenę równości wobec prawa w Polsce. Odsetek osób zdecydowanie przekonanych o istnieniu nierówności wobec prawa (w całej zbiorowości wynosi 59%) wśród osób, które miały kontakt z sądem wzrasta do 74%, a wśród mających kontakt z prokuraturą do 64%.

W 2005 roku, badając korupcyjne doświadczenia Polaków również można stwierdzić ugruntowaną stabilność wyników. **Odsetki osób deklarujących w poszczególnych latach, iż same wręczały łapówkę, praktycznie nie ulegają zmianie (dane w %):**

▪ XI. 2000	- 14
▪ VI. 2002	- 16
▪ VI. 2003	- 17
▪ VI. 2004	- 15
▪ V. 2005	- 15

W ostatnich badaniach znacząco częściej niż wśród ogółu respondentów do wręczenia łapówek przyznawali się:

- respondenci z wykształceniem średnim (20%) i wyższym (18%)
- respondenci w wieku 25-34 lata (24%)

- przedstawiciele kadry kierowniczej (28%), pracownicy administracyjno-biurowi, specjaliści niższego szczebla (22%), prywatni przedsiębiorcy (36%)
- respondenci o wyższych dochodach miesięcznych (powyżej 1200 zł – 24%)
- respondenci oceniający jako dobre własne warunki materialne (21%)
- optymistycznie oceniający perspektywy materialne własnego gospodarstwa domowego (27%)
- deklarujący centrowe poglądy polityczne (17%)
- deklarujący duże zainteresowanie polityką (20%)
- niewierzący (32%)
- nieuczestniczący w praktykach religijnych (18%).

Podobnie jak w poprzednich latach, najczęściej do wręczania łapówek przyznają się prywatni przedsiębiorcy, co potwierdzają również wyniki badań przeprowadzonych w ramach Programu Przeciw Korupcji Fundacji im. Stefana Batorego wśród tej kategorii osób w 2003 roku. Jest to kategoria społeczno-zawodowa najsilniej narażona na uczestnictwo w praktykach korupcyjnych.

Osoby wręczające łapówki częściej niż ogół badanych (59%) wyrażają zdecydowane przekonanie o braku równości wobec prawa (68%); są to również osoby, które częściej niż inni miały kontakt z sądami (27% wobec 20% w zbiorowości ogółem) oraz z prokuraturą (8% wobec 5%).

Podobną stabilność wyników obserwujemy w „otoczeniu korupcyjnym” respondentów. – Podobnie jak w poprzednich latach (co ilustruje zestawienie 2) osobistą znajomość osób, które biorą łapówki deklaruje niewiele ponad 20% badanych.

Zestawienie 2. Osobista znajomość osób, które biorą łapówki, deklarowana w poszczególnych latach (dane w %)

XI. 2000	-	30
X. 2001	-	26
VI. 2002	-	21
VI. 2003	-	22
VI. 2004	-	23
V. 2005	-	21

Od sześciu lat powtarzają się również kategorie osób, wśród których znacząco częściej występuje osobista znajomość biorących łapówki (zestawienie 3).

Zestawienie 3. Znajomość osób biorących łapówki wśród poszczególnych kategorii respondentów (dane w %)

	Data badania					
	XI. 2000	X. 2001	VI. 2002	VI. 2003	VI. 2004	V. 2005
odsetki w całej zbiorowości	29	26	21	22	23	21
osób z wyższym wykształceniem	43	37	40	33	36	35
przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji	50	41	46	36	52	34
osób pracujących na rachunek własny	43	42	33	49	37	45
osób oceniających własną sytuację materialną jako dobrą	36	42	28	29	32	26

W badaniach z 2003, jak i 2004 roku oraz w roku bieżącym zaobserwowano również, iż znajomość osób biorących łapówki jest znacząco częstsza także wśród osób:

	2003 r.	2004 r.	2005 r.
- o wyższych dochodach (ponad 800 zł na osobę w gospodarstwie domowym)	28%	38%	39%
- w wieku 25 – 34 lata	27%	28%	36%
- deklarujących duże zainteresowanie polityką	37%	37%	39%
- deklarujących lewicowe bądź prawicowe (a nie centrowe) poglądy polityczne	27%	centrowe 35% lewicowe 33%	25% 25%
- uznających się za niewierzące	31%	65%	34%

Ilość osób biorących łapówki znanych badanym nie uległa radykalnym przekształceniom (zestawienie 4). Najczęściej badani deklarują, podobnie jak w latach ubiegłych, iż znają 2-4 takie osoby.

Zestawienie 4. Ilość osób biorących łapówki, które badany zna osobiście
/wśród w ogóle deklarujących taką znajomość/ (dane w %)

	D a t a b a d a n i a				
	XI. 2000	VI. 2002	VI. 2003	VI. 2004	V. 2005
1 osoba	10	22	21	13	14
2 – 4 osoby	48	48	44	53	46
5 – 9 osób	23	18	17	19	22
10 i więcej osób	19	12	18	15	18

W roku 2003 i 2004 osoby znające 5 i więcej biorców łapówek, które można by określić jako respondentów o rozległym potencjalnym „otoczeniu łapówkowym”, stanowiły 7% całej badanej zbiorowości. W roku 2005 odsetek ten wzrósł bardzo nieznacznie – do 8%.

Częściej niż wśród ogółu badanych do znajomości bardzo dużej ilości osób biorących łapówki (10 i więcej) przyznają się:

- respondenci w wieku starszym (55-64 lata – 30%)
- respondenci z wykształceniem podstawowym (25%)
- prywatni przedsiębiorcy (35%)
- respondenci o wysokich dochodach (1200 zł na osobę – 24%)
- respondenci deklarujący zupełny brak zainteresowania polityką (31%)
- respondenci deklarujący regularne uczestnictwo w praktykach religijnych (24%)

Poza prywatnymi przedsiębiorcami (a są to osoby o wyższych dochodach) na istnienie wokół wielu osób biorących łapówki wskazują częściej osoby o niższym statusie społecznym. Ich deklaracje mogą stanowić bardziej wyraz przekonania o świecie wokół przeżartym korupcją niż odzwierciedlać rzeczywiste kontakty z biorcami łapówek.

Docierając do informacji o „korupcyjnym otoczeniu” naszych badanych, ze względu na drażliwość tematu nie pytamy o przyjmowanie łapówek, a tylko o próby ich wręczenia respondentowi. Poza rokiem 2000, odsetek osób deklarujących, iż próbowano im wręczyć łapówkę, utrzymuje się na stałym poziomie (co ilustruje zestawienie 5).

Zestawienie 5. Odsetek osób deklarujących w kolejnych badaniach, iż próbowano im wręczyć łapówkę (dane w %)

XI. 2000	-	13
X. 2001	-	9
VI. 2002	-	7
VI. 2003	-	5
VI. 2004	-	7
V. 2005	-	6

Najczęściej do próby wręczenia im łapówki przyznawali się:

- respondenci z wyższym wykształceniem (21%)
- przedstawiciele kadry kierowniczej (40%), specjaliści z wyższym wykształceniem (20%) oraz prywatni przedsiębiorcy (14%)
- respondenci o wysokich dochodach na osobę w gospodarstwie domowym (19%)
- respondenci o wysokim zainteresowaniu polityką (14%)

Bardzo wysokie odsetki przyznających się do prób korumpowania wśród kadry kierowniczej i specjalistów występowały również w badaniach w latach poprzednich. Należy również podkreślić utrzymujący się, podobnie jak w roku 2004, względnie wysoki odsetek potencjalnych biorców łapówek wśród prywatnych przedsiębiorców, którzy stwierdzali, iż najczęściej żąda się lub próbuje wręczyć łapówki przy zdobywaniu zamówień od innych firm prywatnych.

Choć nasi respondenci jako najbardziej skorumpowany uznają świat polityki, to na drugim miejscu wymieniali służbę zdrowia. I to jest dziedzina życia społecznego, w której ich własne doświadczenia korupcyjne od lat są najczęstsze.

Wskazując **instytucje, w których wręczali łapówki** 68% wymieniło służbę zdrowia (w poprzednich latach było to 57 - 56% wskazań). Na dalszych miejscach, znacznie rzadziej, wymieniano: urzędy lokalnego szczebla (9%), policję drogową (7%), załatwianie pracy (2%), szkoły i uczelnie (2%), egzaminy na prawo jazdy (2%), procedury przetargowe (2%), kontrole biletów komunikacji miejskiej (2%). Mimo często wyrażanego przekonania o skorumpowaniu wymiaru sprawiedliwości, (37% wskazań) tylko niewiele ponad 1% badanych wskazało te instytucje jako miejsca, w których sami wręczali łapówkę. Podobnie więc jak w przypadku sfery polityki znacznie częstsze są przekonania o skorumpowaniu wymiaru sprawiedliwości, niż rzeczywiste korupcyjne doświadczenia badanych.

II. Prokuratorzy o korupcji

1. Charakterystyka badań

Badania wśród prokuratorów zrealizowano na przełomie czerwca i lipca 2005 roku. Była to już piąta kategoria społeczno-zawodowa (po lekarzach, urzędnikach gminnych, przedsiębiorcach i posłach), której poglądy, nastawienia i doświadczenia dotyczące korupcji staraliśmy się poznać. Każda z tych grup jest wyjątkowo ważna dla rozpoznawania, analizowania i ograniczania korupcji. Prokuratorzy odgrywają rolę szczególną przede wszystkim w zwalczaniu korupcji. Stan ich świadomości w odniesieniu do tego zjawiska, ich postawy, stopień determinacji są trudne do przecenienia, aby można było mówić o sukcesach w ograniczaniu korupcji. Ważne jest wobec tego również poznanie ich opinii i ocen dotyczących funkcjonowania samej prokuratury, instrumentów prawnych, instytucjonalnych i organizacyjnych, jakimi mogą dysponować.

W zrealizowanych badaniach starano się również sprawdzić, czy opinie i nastawienia prokuratorów są podobne, czy też różnią się od innych kategorii społecznych badanych wcześniej. Aby tę porównywalność osiągnąć, zastosowano taką samą procedurę jak w poprzednich seriach badań. Do prokuratorów skierowano anonimową ankietę indywidualną. Realizatorzy badania (podobnie jak w poprzednich latach, badania w terenie realizował CBOS i jego pracownicy) po dotarciu do wylosowanego prokuratora wręczali mu ankietę z prośbą o jej wypełnienie w ich obecności, bądź też (jeśli w tym czasie nie było to możliwe) umawiali się z nim po odbiór kwestionariusza ankiety w dogodnym dla niego terminie. Przy odbiorze ankiety należało się upewnić, czy respondent-prokurator odpowiedział na wszystkie pytania, tzn. należało go poprosić, by sam sprawdził, czy nie pominął jakiegoś pytania, a następnie włożyć ankietę do czystej, nieoznakowanej koperty i w obecności respondenta zakleić ją.

Bardzo ważny był sposób doboru prokuratorów do badania. Starano się uzyskać losową reprezentację tej kategorii zawodowej, aby wnioski z badań można było odnosić do wszystkich prokuratorów. Badaną zbiorowość stanowili prokuratorzy prokuratur apelacyjnych, okręgowych i rejonowych – a więc mający „bezpośredni kontakt” z przestępczością różnego rodzaju (dlatego też z badań wyłączono Prokuraturę Krajową – organ nadzorujący). Do badania zakwalifikowano wszystkie prokuratury apelacyjne (11) oraz dokonano losowania wśród prokuratur okręgowych i rejonowych – wylosowano 24 prokuratury okręgowe i 50 rejonowych. W sumie zbadano 200 prokuratorów.

Obowiązkiem ankietera CBOS było dokonanie dalszego losowania – konkretnych prokuratorów w każdej z zakwalifikowanych do badania prokuratur. W tym celu, po dotarciu do nich, miał się skontaktować z szefem danej placówki i wręczyć list od Dyrektora CBOS i autorów badania z prośbą o możliwość jego realizacji oraz pomoc w jego przeprowadzeniu. Aby właściwie przeprowadzić losowanie, w każdej wylosowanej prokuraturze ankieter miał sporządzić, w kolejności alfabetycznej, wykaz zatrudnionych prokuratorów. Nie

oznaczało to konieczności zapisu całego nazwiska – wystarczała tylko pierwsza litera lub kilka pierwszych liter oraz imię w pełnym brzmieniu. Jedna osoba mogła być wpisana do wykazu tylko jeden raz. Po zapisaniu do wykazu wszystkich prokuratorów, osoby te należało ponumerować w sposób ciągły (bez przerw i powtórzeń), počawszy od 1 do liczby ogółem prokuratorów zatrudnionych w danej prokuraturze. Dla każdej prokuratury zakwalifikowanej do próby została wydrukowana kartka z adresem prokuratury, liczbą prokuratorów do zbadania i numerami osób z wykazu, z którymi należało przeprowadzić badania ankietowe. Gdyby z jakichś powodów wypełnienie ankiety przez osobę wylosowaną nie było możliwe, ankieter mógł wykorzystać specjalnie przygotowany dla każdej prokuratury zestaw „liczb rezerwowych”.

Po przeprowadzeniu badania każdy ankieter sporządzał sprawozdanie z realizacji badania w każdej prokuraturze, w którym opisywał warunki przeprowadzania badania, trudności na jakie napotkał, odstępstwa od wyznaczonych reguł postępowania, liczbę odmów, ich uzasadnienia oraz moment, w którym następowały (przed, czy po zapoznaniu się respondenta z treścią ankiety).

W praktyce realizacja badania zgodnie z przedstawionym schematem okazała się bardzo trudna. W kilku przypadkach samo uzyskanie zgody na realizację badania wymagało dodatkowych próśb i interwencji w prokuraturach wyższego szczebla, ale ostatecznie badanie udało się zrealizować we wszystkich wylosowanych prokuraturach. Największe problemy (w blisko 20 prokuraturach) stwarzało sporządzenie zgodnie z procedurą alfabetycznej listy zatrudnionych prokuratorów, które umożliwiłoby dokonanie prawidłowego losowania. Powoływano się albo na brak czasu, aby takie listy zrobić (dotyczyło to szczególnie placówek zatrudniających wielu prokuratorów), albo na ochronę danych osobowych pracowników. Stąd w niektórych przypadkach ankieterzy musieli zadowolić się listami sporządzonymi bez ich uczestnictwa, a nawet brakiem osobistego kontaktu z wylosowanymi respondentami. Z powodu sezonu urlopowego oraz przygotowywania półrocznych sprawozdań często odwoływano się do list rezerwowych. Samych odmów ze strony wylosowanych respondentów było niewiele, bo tylko 17 na 200 badanych osób. W 11 przypadkach uzasadniano to brakiem czasu, w 2 powoływano się na zakaz zwierzchników, a 4 osoby odmówiły po zapoznaniu się z treścią ankiety, wyrażając swoją niechęć do tego rodzaju badań i poruszanej w nich problematyki.

Uwagi dotyczące badań, pytań zawartych w ankiecie i poruszanych w niej kwestii formułowali również – tak jak o to prosiłam (pełny tekst ankiety zawiera aneks do tego raportu) – sami respondenci. Na 200 badanych ogółem swoje uwagi przedstawiło 28 spośród nich. Nie jest to materiał zbyt wyczerpujący – wypowiedzi są raczej lakoniczne. Zwraçały uwagę na treść poszczególnych pytań („zbyt ogólne”, „zbyt szczegółowe”, „właściwe, poprawne”, „zbyt mały wybór odpowiedzi”, „trudno odpowiadać, nie znając okoliczności sprawy”, „niektóre pytania powierzchowne”, „brak pytania dotyczącego propozycji korupcyjnych w pracy”, „wiele odpowiedzi wymagałoby formy opisowej”, „nie uwzględniono specyfiki pracy prokuratorowskiej”) i charakter samej ankiety („zbyt długa”, „nie daje możliwości pełnego zaprezentowania stanowiska”, „autor badania powinien sprecyzować, co rozumie przez korupcję”, „ankieta potrzebna – powinna być też skierowana do sędziów”, „ankieta pomniejsza poczucie sprawiedliwości pracownika prokuratury”). Kilka wypowiedzi dotyczyło

samego zjawiska korupcji („trwałość rozwiązań i konsekwentne stosowanie prawa przy rozwiązywaniu problemów państwa zaowocuje ograniczeniem korupcji”, „patologia w służbie zdrowia – moralnie naganne wymuszanie korzyści w sytuacji zagrożenia życia”, „wpływ innych zawodów prawniczych /adwokaci/ na wymiar sprawiedliwości”, „dawniej pieniądz nie był jedyną miarą wartości”, „problem tkwi w mentalności społecznej, etyce zawodowej, potrzebna jest edukacja w zakresie praw i etyki”) oraz zasad działania prokuratury („więcej o kwestii apolityczności korpusu sędziowsko-prokuratorskiego, obciążenia pracą, zwiększenia ilości etatów”, „uważam, że winna nastąpić zmiana organizacji prokuratury, kadencyjność i funkcje dla ludzi ‘spoza’ znajomości”, „prokuratorzy są zbyt obciążeni pracą, konieczne zwiększenie liczby etatów”).

Wypowiedzi dodatkowe incydentalnie pojawiały się również przy niektórych pytaniach, nie zmieniały jednak treści wybranych odpowiedzi.

Prokuratorzy uczestniczący w naszych badaniach reprezentowali wszystkie województwa, z tego najliczniej: mazowieckie (16% na 200 badanych), śląskie (12%), dolnośląskie (8%), wielkopolskie (8%), małopolskie (7%). Najliczniejsza grupa wylosowana do naszych badań to prokuratorzy zatrudnieni w prokuraturach rejonowych (67%), następnie okręgowych (27%) i apelacyjnych (6%).

Wśród naszych respondentów przeważają mężczyźni (54%). Dominują również osoby z dużym doświadczeniem w pracy zawodowej – najliczniejszą grupę (43%) stanowią respondenci pracujący w zawodzie prokuratora ponad 16 lat. Staż pracy od 11 do 15 lat ma 18% badanych, od 6 do 10 lat – 22%, od 4 do 5 lat – 8%, krócej niż 4 lata w zawodzie pracuje 9% respondentów.

Ze względu na szczególne wymogi wobec prokuratorów, dotyczące neutralności światopoglądowej i politycznej, aby nie pogłębiać drażliwości pytań ankiety, zrezygnowano z często zadawanych i ważnych pytań odnoszących się do poglądów politycznych czy przekonań religijnych.

2. Ocena własnej sytuacji pracy prokuratorów

Działalność prokuratury, skuteczność jej postępowań w znacznym stopniu zależy od rozwiązań instytucjonalnych sytuujących ją w systemie władzy państwowej, jak i stopnia identyfikacji z tymi rozwiązaniami samych prokuratorów oraz od jakości ich pracy. Aby poznać poglądy prokuratorów dotyczące korupcji, ważne wydawało się ustalenie, jak sami prokuratorzy oceniają możliwość funkcjonowania własnej instytucji w ramach obecnych rozwiązań formalno-prawnych, możliwości jej efektywnego działania oraz własną satysfakcję z pracy wymagającej od nich szczególnego zaangażowania.

W świetle wyników naszych badań ocena ta wypada raczej negatywnie. Respondenci-prokuratorzy mają w większości poczucie, iż w ostatnich latach rola prokuratury raczej maleje niż wzrasta. Na pytanie o **rolę prokuratury w ostatnich latach w Polsce, w świetle przepisów prawa**, uzyskaliśmy następujące odpowiedzi (dane w %):

- 1) uległa wzmocnieniu - 1
- 2) nie uległa zmianie - 42
- 3) została zmarginalizowana - 51
- 4) trudno powiedzieć - 6

Znakomita większość badanych nie aprobuje również obecnego podporządkowania prokuratury ministrowi sprawiedliwości. Zdaniem badanych, **aby prokuratura mogła efektywnie działać, powinna być podporządkowana:**

- parlamentowi - 38 % odpowiedzi
- prezydentowi - 25%
- rządowi – ministrowi sprawiedliwości - 14%
- inne rozwiązania - 23%

Wśród innych rozwiązań samodzielnie zaproponowanych przez respondentów dominują (71%) wypowiedzi, iż prokuratura powinna być niezależna – jako samodzielny organ konstytucyjny, niezawisła tak jak sądy. Pozostałe proponowane rozwiązania również odwołują się, mniej lub bardziej bezpośrednio, do zasady niezależności, np.: „może podlegać Ministrowi Sprawiedliwości, ale prokuratorzy powinni być powoływani przez prezydenta”, „Prokuratorowi Generalnemu, ale przy rozdzieleniu tego urzędu od urzędu Ministra Sprawiedliwości”, Prokuratorowi Generalnemu – powołanemu przez prezydenta, „który nie wchodziłby w skład rządu”, „który nie jest jednocześnie Ministrem Sprawiedliwości”, po ustanowieniu tego urzędu „niezależnego od rządu i prezydenta”, „wybieranemu na określoną kadencję, który nie byłby członkiem rządu”. To silne pragnienie niezależności potwierdzają odpowiedzi na bezpośrednie pytanie, czy prokuratura powinna mieć własną, niezależną strukturę organizacyjną – 92% badanych aprobuje takie rozwiązanie, przeciw jest 3%, inne rozwiązanie proponuje 2 % badanych (to jest wspólna struktura z sądami powszechnymi), a 3% nie ma w tej sprawie zdania.

W kwestiach bardziej szczegółowych poglądy naszych badanych są zróżnicowane.

Większość z nich **uznaje za właściwą zasadę hierarchicznego podporządkowania w prokuraturze**. Uważa tę zasadę za właściwą (dane w %):

- zdecydowanie tak - 17
- raczej tak - 41

- raczej nie - 17
- zdecydowanie nie - 19
- nie ma zdania - 6 badanych

Nadzór procesowy nad działalnością policji uznaje obecnie za wystarczający (dane w %):

- zdecydowanie tak - 12
- raczej tak - 67
- raczej nie - 12
- zdecydowanie nie - 7
- trudno powiedzieć - 2 badanych

Bardzo zrównoważone proporcje występują w odpowiedzi na pytanie, **czy prokurator powinien sprawować nadzór nad wykonywaniem wyroków, czy też nie** (dane w %):

- zdecydowanie tak - 23
- raczej tak - 28
- raczej nie - 22
- zdecydowanie nie - 22
- trudno powiedzieć - 5

Natomiast bardzo wyraźnie nasi respondenci dystansują się wobec prawa prokuratora do tymczasowego aresztowania. Na pytanie **czy prokuratura powinna mieć prawo tymczasowego aresztowania** uzyskaliśmy następujące odpowiedzi:

- zdecydowanie tak - 22
- raczej tak - 13
- raczej nie - 17
- zdecydowanie nie - 47
- trudno powiedzieć - 1

Zróżnicowane są również oceny własnej sytuacji pracy. Zdecydowanie negatywnie oceniane są **zasady awansowania prokuratorów w Polsce**. Zdecydowanie dobrze ocenia je tylko **1%** badanych, raczej dobrze **23%**, raczej źle **39%**, a zdecydowanie źle **24%**; nie potrafiło dokonać oceny **13%** badanych. W związku z tym znaczna część prokuratorów uważa, iż nie motywują one do efektywnej i sumiennej pracy. Tylko w przekonaniu **4%** prokuratorów zasady i praktyka awansowania motywują ich w stopniu bardzo wysokim, **13%** uważa, iż w stopniu wysokim, **35%** - w średnim, **21%** - w niskim, a **20%**, że w bardzo niskim (**7%** to odpowiedzi „trudno powiedzieć”). Jednak większość badanych pozytywnie ocenia swoich zwierzchników jako wsparcie w trudnych dla nich zawodowo sytuacjach. Na pytanie, „**czy działając zgodnie z prawem i własnym sumieniem, co może powodować zagrożenie i naruszenie interesów**

wplywowych osób czy grup, może liczyć Pan(i) na wsparcie swoich zwierzchników”, odpowiedzi były następujące (dane w %):

- zdecydowanie tak - 27
- raczej tak - 52
- raczej nie - 11
- zdecydowanie nie - 3
- trudno powiedzieć - 7

Oczywiście warto się zastanowić, czy ta zdecydowanie pozytywna ocena w jakimś stopniu nie jest efektem obaw respondentów w różnych, nie do końca nam znanych warunkach wypełniania ankiety. W przeprowadzonych bowiem badaniach pilotażowych do tej ankiety pojawiły się wypowiedzi, iż na szkoleniach prokuratorów przekazywano bezwzględny zakaz mówienia o tym, co się dzieje wewnątrz prokuratury oraz zasadę postępowania, która pozwoli sobie zacytować mimo mało wytwornej formy: „ChWD – co oznacza *chroń własną d...*”.

Ci badani, którzy stwierdzili, iż nie uzyskaliby takiego wsparcia (14%), wskazywali w uzasadnieniu przede wszystkim na konformizm zwierzchników, ich obawy przed utratą stanowiska, zagrożeniem dla własnej kariery, ale też obawy przed nagłośnieniem sprawy w mediach i „złą prasą”, a także na ich powiązania rodzinno-towarzysko-biznesowe. Jedna osoba napisała, że nie chce udzielać odpowiedzi na to pytanie, a jedna – że prokurator jest samodzielny w podejmowaniu decyzji i nie ma potrzeby wsparcia.

Generalnie większość badanych uważa jednak, że ich **praca oceniana jest właściwie**. Na pytanie o sprawiedliwość tej oceny uzyskano następujące odpowiedzi (dane w %):

- zdecydowanie tak - 4
- raczej tak - 49
- raczej nie - 23
- zdecydowanie nie - 12
- trudno powiedzieć - 12

Jak większość kategorii zawodowych w Polsce, również prokuratorzy nie są zadowoleni ze swoich zarobków. Uważają oni, iż **wynagrodzenia prokuratorów są adekwatne wobec stawianych im wymagań** (dane w %):

- zdecydowanie tak - 0
- raczej tak - 12
- raczej nie - 31
- zdecydowanie nie - 55
- trudno powiedzieć - 2

System wynagradzania w mniejszym jeszcze stopniu, niż system awansowania, **motywuje ich do efektywnej pracy**. Za motywujący w bardzo wysokim stopniu uznaje go 4% badanych, w stopniu wysokim 11%, w stopniu średnim 28%, w stopniu niskim 26%, a w stopniu bardzo niskim 29% (2% nie ma zdania w tej sprawie).

Mimo niezadowolenia z powodu wynagrodzeń, awansowania oraz formalno-instytucjonalnych zasad funkcjonowania prokuratury, prokuratorzy raczej wydają się być usatysfakcjonowani swoją pracą, a **poziom tej satysfakcji** ocenili w następujący sposób (dane w %):

- bardzo wysoki - 7
- wysoki - 37
- średni - 48
- niski - 4
- bardzo niski - 2
- trudno powiedzieć - 2

Poziom satysfakcji z pracy może być osiągany dzięki własnej postawie i samoocenie. Własne zaangażowanie w pracę jako bardzo wysokie ocenia 42% badanych, jako wysokie 49%, jako średnie 7%; 2% nie potrafiło dokonać oceny. Natomiast nikt nie wybrał odpowiedzi „niskie” i „bardzo niskie”.

Biorąc pod uwagę zasadniczy temat naszych badań – kwestie związane ze zjawiskiem korupcji – zadano pytanie o **występowanie w pracy zawodowej naszych respondentów dylematów natury etycznej**. Tylko 3% badanych stwierdziło, iż bardzo często występują one w ich pracy, 11% - że dość często, 34% - że sporadycznie, 45% - że nigdy, 7% wybrało odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Charakteryzując te dylematy, respondenci przedstawili cały wachlarz trudnych, często dramatycznych decyzji, jakie muszą podejmować. Najczęściej wymieniano: ■ stosowanie aresztu wobec przestępców, którzy sami byli ofiarami, wobec matek małych dzieci, wobec tych, którzy w wyniku przestępstwa utracili swoich bliskich (wypadki samochodowe), przy przestępstwach nieumyślnych na szkodę osób najbliższych, ■ sytuacje, w których sprawca dopuszcza się przestępstwa z biedy, desperacji, gdy poszkodowany dopuszczał się czynów nieetycznych, nadużywał swoich uprawnień, ■ sytuacje, gdy przepisy przewidują zbyt wysoką dolną granicę kary, gdy nie można efektywnie pomóc pokrzywdzonym, ■ sytuacje umarzania postępowań wobec przestępców z uwagi na brak dostatecznych dowodów, czy przeciąganie postępowania, ■ sytuacje ścigania ludzi działających na pograniczu obrony koniecznej, ■ stosowanie przepisów prawa jeszcze z poprzedniego systemu, czy też w okresie stanu wojennego, ■ podejmowanie decyzji merytorycznych pod presją czasu, czy też dla potrzeb statystyki.

Tylko dwie wypowiedzi poniekąd dotyczyły zjawiska korupcji: „dylematy dotyczyły (bardzo rzadko) prawno-karnej oceny zachowań (nie związanych z

przyjmowaniem łapówki) osób (koleżanek i kolegów) wprawdzie usprawiedliwionych okolicznościami, ale które nie powinny mieć miejsca”, „wybór między powinnością wynikającą z natury prawnej, a względami emocjonalnymi (znajomość) – dokonywany zawsze na rzecz obowiązku prawnego”.

Poza tym zjawisko korupcji jest nieobecne wśród charakterystyk etycznych dylematów występujących w pracy prokuratorów.

3. Korupcja jako problem społeczny w opiniach prokuratorów

Analizując znaczenie zjawiska korupcji warto sprawdzić, jak jest ono postrzegane na tle innych ważnych problemów społecznych. W kolejnych seriach naszych badań prosiliśmy zatem respondentów o wskazanie z podanej listy pięciu, ich zdaniem najważniejszych, problemów współczesnej Polski. Zestawienie 6 (na następnej stronie) przedstawia wyniki z kolejnych lat, zarówno badań na próbie ogólnopolskiej, jak i poszczególnych kategorii społeczno-zawodowych.

Jak wskazują dane zawarte w zestawieniu, korupcja jako problem społeczny „zyskała” na znaczeniu. W opinii ogółu Polaków w ciągu ostatnich pięciu lat nastąpiło przesunięcie korupcji zarówno pod względem ilości wskazań, jak i miejsca w hierarchii problemów – z pozycji VI na IV/V. W tegorocznych badaniach zarówno opinia publiczna jak i prokuratorzy nadali korupcji taką samą wagę. Najwyższą rangę nadali korupcji badani przez nas w 2003 roku przedsiębiorcy – „potencjalne ofiary” korupcji, jak często postrzegają się oni sami, bądź „inicjatorzy korupcji”, jak postrzegają ich przedstawiciele ogółu Polaków.

Zestawienie 6. Najważniejsze problemy współczesnej Polski

(dane w %)

	Próba ogólnopolska XI. 2001	Urzednicy VI. 2002	Przedsiębiorcy VI. 2003	Posłowie VI. 2004	Próba ogólnopolska V. 2005	Prokuratorzy VII. 2005
1. zatrudnienie i bezrobocie	83	93	71	82 ^I	87 ^I	75 ^I
2. bieda	58	46	36	50	62 ^{II}	40
3. przestępczość	57	47	46	48	50	48 ^V
4. ochrona zdrowia	46	46	32	78 ^{II}	60 ^{III}	73 ^{II}
5. renty i emerytury	42	41	29	40	53 ^{IV/V}	31
6. korupcja	40	33^{VII}	61^{II}	69^{III}	53^{IV/V}	53^{III}
7. szkolnictwo	29	32	21	21	24	28
8. sytuacja w rolnictwie	26	36	10	13	14	5
9. odpowiedzialność za błędy w rządzeniu	23	27	31	18	25	18
10. słaby rozwój gospodarczy	23	32	51	13	19	26
11. budownictwo mieszkaniowe	18	20	12	9	6	7
12. system podatkowy	17	18	61	22	16	50 ^{IV}
13. prywatyzacja i reprivatyzacja	9	10	14	18	6	20
14. wojsko i obronność	3	1	1	2	2	0
15. stosunki gospodarcze z zagranicą	2	3	2	4	3	2

(Procenty nie sumują się do 100, gdyż respondent mógł wskazać 5 najważniejszych, jego zdaniem, problemów)

We wskazaniach badanych prokuratorów – oprócz pełnej zgody, co do najważniejszego dla wszystkich problemu (zatrudnienie i bezrobocie) – uderza, jak dużą wagę (jako niewątpliwi znawcy tej problematyki) przywiązują do systemu podatkowego. Większą nawet niż do przestępczości. Wskazywali na tę kwestię również charakteryzując dylematy etyczne w swojej pracy – prawo karno-skarbowe wymieniane było jako ten rodzaj przepisów, których stosowanie budzi szczególne kontrowersje.

Znaczenie korupcji w naszym życiu społecznym potwierdzają również odpowiedzi na pytanie, czy korupcja w Polsce jest problemem dużym, czy małym (dane zawiera zestawienie 7).

Zestawienie 7. Jak Pan/i sądzi, czy korupcja w Polsce jest problemem dużym, czy małym *(dane w %)*

	Wskazania opinii publicznej według terminów badań						Wskazania posłów	Wskazania prokuratorów
	VII 1991	II 1992	VII 2000	VIII 2001	XII 2003	V 2004	VI 2004	VI/VII 2005
Bardzo dużym	33	49	46	68	65	75	47	40
Raczej dużym	38	37	40	25	25	20	46	51
Raczej małym	15	8	6	2	2	1	5	2
Bardzo małym	2	1	0	1	1	0	0,5	0
Trudno powiedzieć	12	5	8	4	7	4	1,5	7

Znakomita większość prokuratorów (91%) uważa korupcję za duży problem (w tym 40% za bardzo duży, a 51% za raczej duży). Z tym, że – podobnie jak badani w roku ubiegłym posłowie – również prokuratorzy nie nadają temu zjawisku aż tak wielkiego znaczenia, jak przeciętni Polacy badani przez CBOS, którzy o korupcji więcej wiedzą z przekazów medialnych, niż z własnych doświadczeń, czy też z ugruntowanych i udowodnionych informacji.

Istnieje bardzo interesująca i ważna zależność pomiędzy poglądami na wagę korupcji a miejscem zatrudnienia prokuratorów oraz ich poczuciem, iż w trudnych sytuacjach mogą liczyć na wsparcie ze strony zwierzchników. Otóż odsetki osób, które uważają, iż korupcja jest problemem bardzo dużym (40% wśród wszystkich badanych prokuratorów) wśród zatrudnionych w poszczególnych typach prokuratur są następujące:

- zatrudnieni w prokuraturach apelacyjnych - 30%
- zatrudnieni w prokuraturach okręgowych - 54%
- zatrudnieni w prokuraturach rejonowych - 35%

Również prokuratorzy, którzy deklarowali, iż w trudnych sytuacjach nie mogą liczyć na wsparcie swoich zwierzchników, zdecydowanie częściej twierdzą, że korupcja jest dużym problemem. Wśród deklarujących, iż raczej nie mogą liczyć na zwierzchników, odsetek stwierdzających, że korupcja jest problemem bardzo dużym wzrasta do 52%, a wśród deklarujących zdecydowany brak wsparcia ze strony zwierzchników aż do 91%.

W potocznych przekonaniach Polaków korupcja stale się rozszerza. Prokuratorzy są bardziej ostrożni w swoich opiniach. Porównując ich wypowiedzi z wypowiedziami posłów (zestawienie 8), uderza przede wszystkim znaczny odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć”.

Zestawienie 8.

Kategoria społeczna:	<i>Czy w ciągu ostatnich 3 lat korupcja w Polsce:</i>			
	<i>rozszerza się</i>	<i>utrzymuje się na tym samym poziomie</i>	<i>maleje</i>	<i>trudno powiedzieć</i>
posłowie	43	42	8	7
prokuratorzy	40	39	1	20

Prokuratorzy znacznie częściej deklarują brak jednoznacznych przekonań, prawdopodobnie mając świadomość, iż zweryfikowana wiedza na ten temat jest raczej ograniczona.

Najczęściej przekonanie o rozszerzaniu się korupcji wyrażają prokuratorzy pracujący w prokuraturach rejonowych (43%), następnie w okręgowych (36%), a najrzadziej prokuratorzy z prokuratur apelacyjnych (24%). Natomiast konsekwentni w swoich poglądach są ci z prokuratorów, którzy w trudnych sytuacjach nie mają wsparcia swoich zwierzchników. Wśród stwierdzających, iż raczej nie uzyskują takiego wsparcia, odsetek stwierdzających, iż korupcja rozszerza się, wzrasta do 53, a wśród zdecydowanie deklarujących brak takiego wsparcia aż do 96.

Wskazując na dziedziny życia społecznego, w których korupcja występuje najczęściej, prokuratorzy są zgodni w swoich opiniach z ogółem Polaków. Jak widać w zestawieniu 9 (na następnej stronie), za dziedzinę najbardziej zainfekowaną korupcją uznawana jest sfera działań polityków, działaczy partyjnych, radnych, posłów i senatorów.

Zestawienie 9. Dziedziny życia społecznego, w których – zdaniem badanych – korupcja występuje najczęściej (dane w %)

	Data badania						
	Opinia publiczna					Posłowie	Prokuratorzy
	XI. 2001	VI. 2002	VI. 2003	VI. 2004	V. 2005	VI. 2004	VI/VII. 2005
politycy, działacze partyjni, radni, posłowie, senatorowie	54	52	60	64	61	23 ^V	75 ^I
służba zdrowia	47	42	43	37	50	63 ^I	68 ^{II}
urzędy centralne	38	29	37	39	34	41 ^{IV}	50 ^{III/IV}
sądy i prokuratura	36	33	33	42	37	51 ^{III}	1
policja	30	23	25	21	34	19 ^{VI}	7
urzędy gminne, powiatowe, wojewódzkie	28	25	29	29	21	56 ^{II}	50 ^{III/IV}
firmy państwowe	13	12	11	11	11	14	12
firmy prywatne	13	9	11	9	12	8	5
szkolnictwo i nauka	6	8	4	5	4	3	5
banki	6	3	5	4	4	4	5
trudno powiedzieć	2	12	8	7	6	1	-

(Procenty nie sumują się do 100, gdyż respondent mógł wybrać nie więcej niż 3 dziedziny)

Z tą diagnozą nie zgodzili się tylko badani posłowie, postrzegając sądy i prokuraturę jako znacznie bardziej skorumpowane niż polityka. Z kolei prokuratorzy najbardziej zdecydowanie przeciwstawiają się przekonaniom o silnym skorumpowaniu ich instytucji. Tylko 1% z nich wskazał prokuraturę i sądy jako instytucje, w których korupcja występuje najczęściej. Jest to psychologicznie uzasadnione, iż broni się dziedziny życia, instytucji, z którą się jest związanym, poprzez działalność, pracę.

Ogólny consensus panuje w poglądach na temat przyczyn występowania łapownictwa w Polsce. Zarówno wieloletnie badania opinii publicznej, jak badania wśród posłów i prokuratorów pokazują, iż główne przyczyny korupcji (pełne dane zawiera zestawienie 10) tkwią przede wszystkim w cechach ludzi, w ułomnościach ich natury.

Zestawienie 10. Przyczyny występowania łapownictwa (dane w %)

Kategorie odpowiedzi	Wskazania respondentów w kolejnych badaniach na próbach dorosłych Polaków						Posłowie	Prokuratorzy
	1988	1991	1992	1993	1995	2000	2004	2005
brak towarów, usług, na które jest duże zapotrzebowanie (niedostatek niektórych usług i towarów)	96	6	4	6	1	5	3	1
źle działająca, niesprawna administracja, bałagan	46	12	42	38	2	46	38	37 ^{IV}
zbyt wielka ilość niejasnych przepisów prawa, luki w prawie	53	7	39	43	16	43	45	44 ^{III}
brak zasad moralnych, nieuczciwość wielu ludzi	57	33	46	45	30	56	71	67 ^I
chęć dorobienia się, chęć posiadania za wszelką cenę	65	23	46	56	24	66	41	49 ^{II}
przyzwyczajenie do łapownictwa wyniesione z poprzedniego systemu (w 1988 r. - od czasów zaborów, okupacji)	15	10	38	36	9	28	20	24
łapownictwo występuje we wszystkich społeczeństwach, w każdych czasach	20	1	-	-	0	25	13	15
zbyt duża ilość dóbr koncesjonowanych	-	-	-	-	-	-	14	16
Niejawność procesów i procedur decyzyjnych	-	-	-	-	-	-	42	36 ^V

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, gdyż we wszystkich badaniach respondent mógł wymienić kilka możliwości.

Od szeregu lat jako główne przyczyny korupcji wskazywane są: brak zasad moralnych, nieuczciwość wielu ludzi, chęć dorobienia się, chęć posiadania za wszelką cenę. Badani prokuratorzy podzielają te przekonania,

silniej jednak akcentując wagę niejasnych przepisów i luk w prawie oraz źle działającej, niesprawnej administracji. Są to czynniki, których znaczenie dla występowania korupcji, znacznie silniej niż innym grupom społecznym, uświadamia im ich doświadczenie zawodowe.

4. Doświadczenia prokuratorów związane z korupcją

Prokuratorzy zawodowo zajmujący się zwalczaniem przestępstw, w tym korupcyjnych, stojąc na straży prawa, są dla rozpoznania tego zjawiska szczególnie ważną kategorią społeczno-zawodową. Jednocześnie wymaga się od nich nieskazitelnosci, przestrzegania prawa i lojalności wobec instytucji znacznie bardziej rygorystycznie niż od przedstawicieli innych profesji. Dlatego poznawanie ich doświadczeń związanych z korupcją przy pomocy metod socjologicznych jest szczególnie trudne. Temat ten, sam w sobie drażliwy, w przypadku prokuratorów staje się drażliwy jeszcze bardziej. Dlatego też pytania w ankiecie dotyczące tego zagadnienia są bardzo „ostrożne” i być może mało spektakularne, tak, aby nie zniechęcić respondentów do szczerych odpowiedzi. Ważne było również ustalenie, tam gdzie nie dotyczyło to zagadnień specyficznych dla pracy prokuratorów, na ile ich doświadczenia związane z korupcją są podobne do doświadczeń innych badanych przez nas wcześniej grup społecznych. Interesowało nas zatem „łapówkowe otoczenie” prokuratorów – czy w życiu prywatnym znają oni dawców i biorców łapówek. Okazało się, że pod tym względem prokuratorzy nie odbiegają od ogółu Polaków (ilustrację liczbową zawiera zestawienie 11).

Zestawienie 11. **Osobista znajomość biorców łapówek** (*dane w %*)

Próba ogólnopolska			Przedsiębiorcy	Posłowie	Prokuratorzy
VI. 2003	VI. 2004	V.2005	VI. 2003	VI. 2004	VI/VII. 2005
22	23	21	57	26	23

Jak widać, odsetek deklarujących znajomość biorców łapówek wśród ogółu Polaków jest stabilny – waha się w przedziale 21-23% (a więc jest to różnica w granicach błędu próby). Odpowiedzi prokuratorów mieszczą się w tym

przedziale. Wśród badanych posłów nieco więcej osób deklaruje znajomość biorców łapówek. Rekordzistami okazali się przedsiębiorcy, którzy wręcz twierdzą, że biorcy łapówek stanowią „naturalne otoczenie” w działalności zawodowej.

Podobnie jest z ilością znanych badanym osób, które biorą łapówki. Wśród prokuratorów dominują respondenci, którzy w życiu prywatnym znają 2 - 4 osoby biorące łapówki (dane liczbowe zawiera zestawienie 12).

Zestawienie 12. **Osobista znajomość biorców łapówek** *(dane w %)*

Ile osób biorących łapówki badany zna osobiście:	Ogół Polaków			Przedsiębiorcy	Posłowie	Prokuratorzy
	VI. 2003	VI. 2004	V. 2005	VI. 2003	VI. 2004	VI/VII. 2005
▪ 1 osobę	21	13	14	4	7	13
▪ 2 – 4 osoby	44	53	46	39	34	41
▪ 5 i więcej osób	35	34	37	53	27	28
▪ brak danych	-	-	3	4	32	18

Zwraca uwagę znaczna (choć mniejsza niż w przypadku posłów) ilość braków odpowiedzi, uchylenia się od niej – 18%.

Badani prokuratorzy, którzy przyznali, iż w życiu prywatnym znają osoby biorące łapówki, częściej niż pozostali (45% w porównaniu z 40%) popierają pogląd, iż korupcja w Polsce jest problemem bardzo dużym.

Prokuratorów pytaliśmy także, **czy znają w życiu prywatnym osoby, które dają łapówki.** Aż 37% badanych stwierdziło, iż zna takie osoby. Wśród nich 50% zna 2 – 4 takie osoby, 26% - 5 i więcej, 12% - 1 osobę, a 12% nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie.

Deklarujący znajomość dawców łapówek również częściej wyrażają pogląd, iż korupcja w Polsce jest problemem bardzo ważnym (44% wobec 40% wśród ogółu badanych). Pogląd ten podzielają także znacznie częściej niż ogół badanych (55% wobec 40%) osoby, które deklarują znajomość wielu dawców (pięciu i więcej).

Bardzo ważnym elementem badań było ustalenie kontaktów z przejawami korupcji i z przestępstwami o charakterze korupcyjnym w pracy zawodowej badanych przez nas prokuratorów.

Jak pokazują wyniki ankiety, ich zawodowe doświadczenia z podstawowymi przestępstwami o charakterze korupcyjnym są rozległe, choć zróżnicowane (dane liczbowe zawiera zestawienie 13).

Zestawienie 13. Odpowiedzi na pytanie, czy respondent w swojej praktyce prokuratorskiej kiedykolwiek oskarżał w następujących sprawach korupcyjnych

(dane w %):

	TAK	NIE	Brak odp.
▪ przekupstwo	61	36	3
▪ sprzedajność	28	60	12
▪ płatna protekcja	35	55	10
▪ defraudacja pieniędzy publicznych	38	52	10
▪ pranie brudnych pieniędzy	5	79	16

Jak widać, w swojej praktyce zawodowej badani prokuratorzy najczęściej mieli do czynienia z podstawową formą łapownictwa. Zbiorczy indeks, który stworzono poprzez sumowanie jednoczesnego oskarżania w kilku typach spraw o charakterze korupcyjnym, pokazuje nam poziom doświadczenia naszych badanych z tego rodzaju przestępstwami.

I tak, w badanej zbiorowości występuje:

- 28% respondentów „o dużym doświadczeniu” (oskarżali co najmniej w trzech spośród wymienionych pięciu przestępstw korupcyjnych)
- 46% respondentów „o średnim doświadczeniu” (oskarżali w jednym lub dwóch spośród wymienionych pięciu przestępstw korupcyjnych)
- 26% respondentów „niedoświadczonych” (nie oskarżali w żadnym z wymienionych pięciu przestępstw korupcyjnych)

Postępowania te w sądach pierwszej instancji:

- wszystkie już zostały zakończone – 53%
- większość została już zakończona – 28%
- większość jeszcze nie została zakończona – 7%
- żadne nie zostało zakończone – 17%

W większości tych przypadków badani prokuratorzy odnieśli sukces – sąd przychylił się do wniosków oskarżenia i **uzyskano wyroki skazujące**:

- we wszystkich sprawach – 73%
- w większości spraw – 23%

- w mniejszości spraw – 2%
- w żadnej – 2%

Prowadzenie zakończonych już, i to przeważnie z sukcesem, postępowań w sprawach korupcyjnych zdecydowanie wpływa na częstsze wyrażanie przekonania, iż korupcja w Polsce stanowi bardzo duży problem (co obrazuje zestawienie 14).

Zestawienie 14. Odsetki osób wyrażające pogląd, iż korupcja w Polsce jest problemem bardzo dużym, wśród prokuratorów, którzy prowadzili postępowania dotyczące:

▪ przekupstwa	-	43%
▪ sprzedajności	-	49%
▪ płatnej protekcji	-	48%
▪ defraudacji pieniędzy publicznych	-	42%
▪ prania brudnych pieniędzy	-	73%
▪ ogółem w zbiorowości badanej	-	40%

Aktualnie śledztwa, postępowania przygotowawcze w sprawach korupcyjnych prowadzi 20% respondentów. Najwięcej, bo 66% spośród nich, prowadzi jedno takie postępowanie, 17% - dwa, pozostali po kilka, a rekordzista aż 10. To niewiele, biorąc pod uwagę ilość postępowań prowadzonych przez badanych prokuratorów ogółem: do 20 postępowań prowadzi 30% badanych, powyżej 20 do 40 postępowań prowadzi 13% badanych, a 32% ponad 40 postępowań, z tego 4% ponad 100 (25% badanych aktualnie w swojej pracy nie prowadzi postępowań, pracując głównie w nadzorze).

Aktualne prowadzenie postępowań w sprawach korupcyjnych również bardzo wyraźnie wzmacnia przekonanie, iż korupcja w Polsce jest problemem bardzo dużym – wyraża je 66% spośród prowadzących takie śledztwa (w całej zbiorowości jest to 40%).

Nasi respondenci są również dość sceptyczni, jeśli chodzi o wykrywalność i możliwość ukarania sprawców przestępstw korupcyjnych. Na pytanie, **jaki procent przestępstw korupcyjnych** zostaje ich zdaniem ujawniony, odpowiedzi były następujące (*dane w %*):

ujawnionych zostaje:

▪ do 5% przestępstw korupcyjnych	-	35
▪ między 6% a 15%	-	33
▪ między 16% a 50%	-	30
▪ ponad 50%	-	2

Nieco bardziej optymistyczne są ich **oceny co do odsetka ujawnionych przestępstw korupcyjnych, które kończą się wyrokiem skazującym** (*dane w %*):

▪ do 5%	-	23
▪ między 6% a 15%	-	12
▪ między 16% a 50%	-	11
▪ między 51% a 80%	-	23
▪ powyżej 80% ujawnionych przestępstw korupcyjnych	-	28
▪ trudno powiedzieć, brak odpowiedzi	-	3

Prokuratorzy uważają, że znacznie trudniej jest ujawnić przestępstwa korupcyjne, niż udowodnić już ujawnione przed sądem – sobie przypisują większą skuteczność.

A jak widziana jest przez nich kwestia korupcji w samej prokuraturze? Nie są całkowicie bezkrytyczni wobec własnej instytucji. Na pytanie, **w jakim stopniu, w ich przekonaniu, uzasadnione są podejrzenia o różne przejawy korupcji w prokuraturze**, odpowiedzi były następujące (*dane w %*):

– w dużym stopniu	-	6
– w niewielkim stopniu	-	54
– wcale nie są uzasadnione	-	31
– trudno powiedzieć	-	9

Istnieją ciekawe i znamienne zależności pomiędzy przekonaniem o stopniu skorumpowania prokuratury a innymi opiniami. Wzrastają odsetki osób przekonanych o dużym stopniu skorumpowania prokuratury (w całej zbiorowości 6%) wśród:

- osób o dużym doświadczeniu w prowadzeniu spraw korupcyjnych – 10%
- aktualnie prowadzących postępowania w sprawach o korupcję – 10%
- prokuratorów o najdłuższym stażu pracy (powyżej 16 lat) – 10%
- osób zdecydowanie źle oceniających zasady awansowania prokuratorów – 10%
- osób, które stwierdziły, iż w sytuacjach, gdy ich działanie może zagrażać interesom wpływowych osób czy grup, nie mogą liczyć na wsparcie swoich zwierzchników – 25%
- respondentów stwierdzających, iż korupcja w Polsce jest problemem bardzo dużym – 11% oraz, że w ostatnich latach rozszerza się – 11%

Pytaliśmy również, **czy i jak często prokuratorzy w swojej pracy spotykają się z naciskami, aby nie wszczynać śledztwa, umorzyć czy**

przewlekać postępowanie, ze strony różnych osób bądź instytucji. Odpowiedzi ilustruje zestawienie 15.

Zestawienie 15. (dane w %)

Osoby, grupy wywierające nacisk:	Częstotliwość występowania				
	Nigdy	Raz	Kilka razy	Wielokrotnie	Brak danych
przedstawiciele władz lokalnych	96	1	3	0	0
zwierzchnicy	88	6	4	2	0
przedstawiciele partii politycznych	94	2	2	0	2
przedstawiciele Kościoła	94	2	2	1	1
przedstawiciele innych zawodów prawniczych (sędziów, adwokatów)	87	2	8	1	2
przedstawiciele innych instytucji zwalczających przestępczość (policja, ABW)	95	2	2	0	1
koledzy z pracy	94	2	3	0	1

Jak widać, sytuacje wywierania presji w kwestii niewłaściwego postępowania zdarzają się w świetle wypowiedzi badanych prokuratorów relatywnie rzadko – tym samym nasi badani nie potwierdzają potocznie rozpowszechnionego przekonania o częstych naciskach na prokuraturę ze strony polityków. Znamienne jest, w świetle wyników naszych badań, iż najbardziej nagannie zachowują się inni prawnicy – zwierzchnicy respondentów bądź adwokaci czy sędziowie.

Deklaracje o wywieraniu nieformalnych, nagannych nacisków na naszych respondentów występują z różną intensywnością na różnych szczeblach badanych prokuratur. Kilkakrotne naciski ze strony zwierzchników miały miejsce częściej w prokuraturach apelacyjnych (8%), a najrzadziej w rejonowych (3%). Natomiast wielokrotne naciski ze strony zwierzchników występowały wyłącznie w prokuraturach rejonowych. Częściej niż pozostali (8%) kilkakrotne naciski ze strony przedstawicieli innych zawodów

prawniczych deklarowali prokuratorzy zatrudnieni w prokuraturach okręgowych (13%).

Osoby, które stwierdziły, iż wywierano na nie naciski, również znacznie częściej niż ogół badanych stwierdzały, iż w trudnych sytuacjach nie mogą liczyć na swoich zwierzchników. W przypadku kilkakrotnego występowania nacisków ze strony zwierzchników (4% w zbiorowości ogółem) wśród prokuratorów deklarujących, iż raczej nie mogą liczyć na swoich zwierzchników odsetki te wzrastają do 25%, a wśród deklarujących, iż zdecydowanie nie mogą na nich liczyć, aż do 30%. Podobnie jest z naciskami ze strony kolegów z pracy. Badani, którzy sygnalizowali kilkakrotne naciski z ich strony (8% w zbiorowości ogółem) znacznie częściej (11%) stwierdzają, iż w trudnych sytuacjach nie mogą liczyć na swoich zwierzchników.

Wywieranie nacisków oddziałuje również na przekonania dotyczące stopnia skorumpowania prokuratury. W całej zbiorowości tylko 6% badanych wyraziło pogląd, iż podejrzenia o różne przejawy korupcji w prokuraturze są w dużym stopniu uzasadnione, ale wśród deklarujących kilkakrotne bądź wielokrotne naciski ze strony zwierzchników jest to odpowiednio 19% i 50%. Wśród deklarujących incydentalne naciski ze strony przedstawicieli innych instytucji zajmujących się zwalczaniem przestępczości jest to 63%, a wśród sygnalizujących kilkakrotne naciski ze strony kolegów z pracy jest to 38%.

Doświadczanie nieformalnych nacisków wpływa również na wzmocnienie poglądu o zwiększaniu się korupcji w Polsce. Wśród ogółu badanych pogląd, iż korupcja w Polsce jest problemem bardzo dużym podzielało 40%, tyleż samo uważa, że korupcja w Polsce rozszerza się. Wśród respondentów poddawanych naciskom przez różne osoby i grupy odsetki te znacznie wzrastają (co ilustruje zestawienie 16):

Zestawienie 16.

(dane w %)

	Odsetki respondentów, którzy uważają, iż:	
	korupcja w Polsce jest bardzo dużym problemem	korupcja w Polsce rozszerza się
- Ogół respondentów	40	40
- deklarujący kilkakrotne naciski ze strony przedstawicieli władz lokalnych	78	56
- deklarujący wielokrotne naciski ze strony zwierzchników	50	50
- deklarujący kilkakrotne naciski ze strony partii politycznych	75	32

5. Nastawienia prokuratorów wobec korupcji

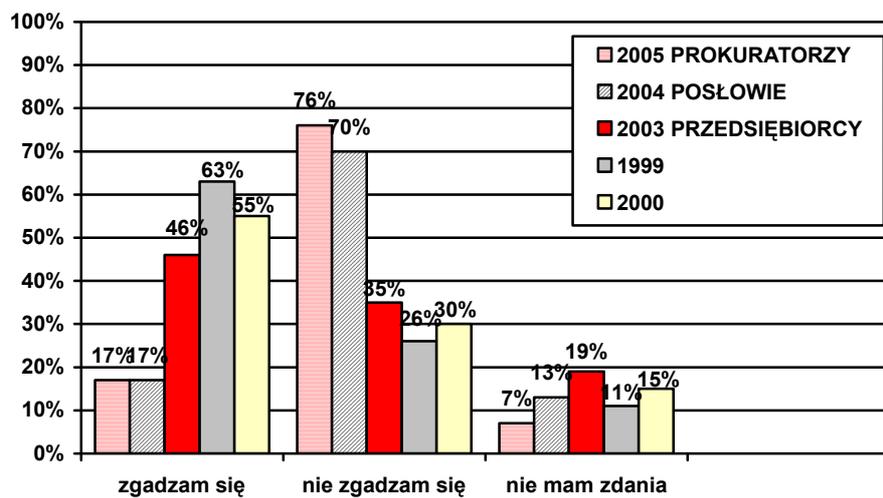
Korupcja to zjawisko o nieostrych konturach. Może przejawiać się w bardzo różnorodnych formach, sposobach, sytuacjach społecznych. Z trudnością też poddaje się jednoznacznym definicjom. Za „twarde jądro” korupcji uznaje się wręczanie i przyjmowanie łapówek. Ale już ustalenie jednoznacznej, ostrej granicy, jaki rodzaj korzyści jest łapówką, a jaki już bądź jeszcze nie jest łapówką, zarówno w prawnych jak i socjologicznych czy politologicznych rozważaniach napotyka na duże trudności. Te „szarości korupcyjne” utrudniają również precyzyjne ustalenie, jakie zachowania będą spotykały się z negatywnymi społecznymi ocenami, ze społeczną dezaprobatą czy potępieniem i jakie będą podlegać penalizacji. Indywidualne, egoistyczne korzyści i zbiorowe straty – ta dwuznaczność zachowań korupcyjnych może prowadzić nie tylko do sprzeczności pomiędzy zachowaniami ludzi a ich oceną, lecz także do ambiwalencji w ocenach.

W badaniach socjologicznych (i nie tylko socjologicznych) bardzo trudno jest, ze względu na drażliwość tematu, dotrzeć do rzetelnych informacji o zachowaniach korupcyjnych. Szczególnie wówczas, gdy dotyczą one wyjątkowych kategorii społeczno-zawodowych, do jakich niewątpliwie należą prokuratorzy – osoby zawodowo powołane do ścigania zachowań określonych na gruncie prawa jako przestępstwa. Ważne więc było poznanie ich ocen – różnych, często niejednoznacznych zachowań i sytuacji korupcyjnych.

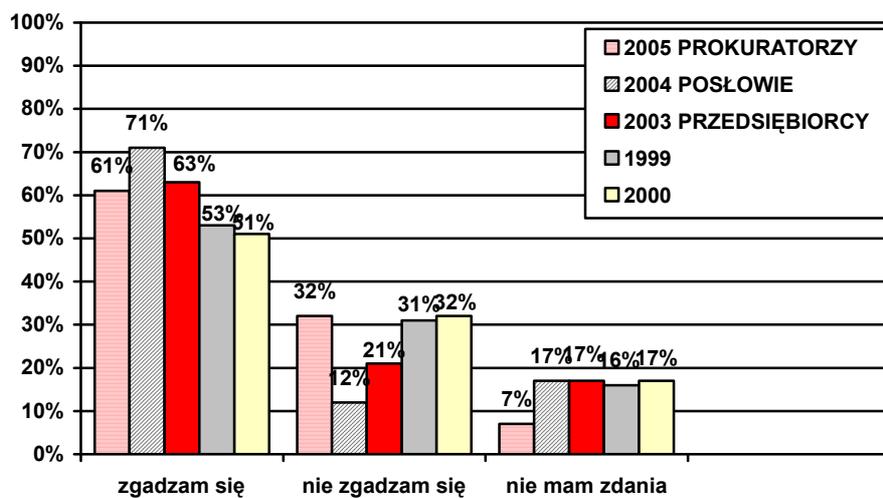
Badanych prokuratorów poproszono o ocenę dziesięciu stwierdzeń opisujących nastawienia wobec łapownictwa, prosząc o wskazanie, czy się z nimi zgadzają, czy też nie. Wcześniej stwierdzenia te wykorzystywano w badaniach ogółu Polaków (w 1999 i 2000 r.) oraz przedsiębiorców (w 2003 r.) i posłów (w 2004 r.).

Porównanie odpowiedzi w poszczególnych badaniach przedstawiają kolejne diagramy.

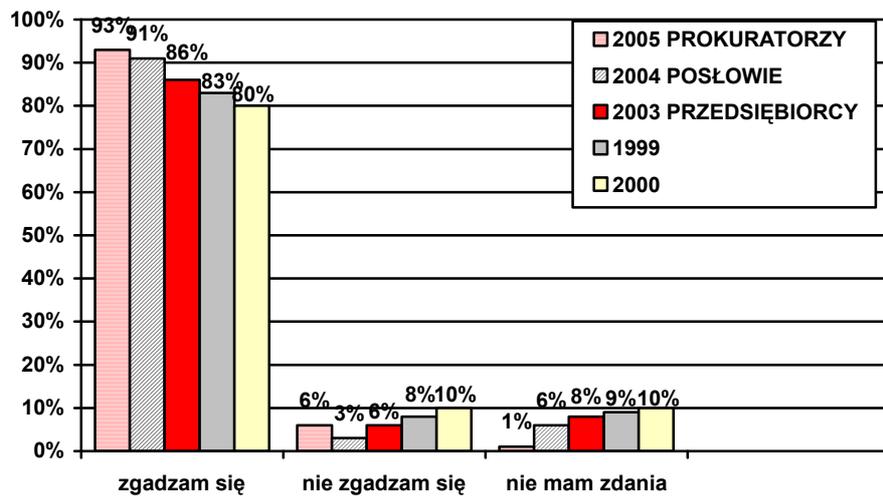
I. Obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek

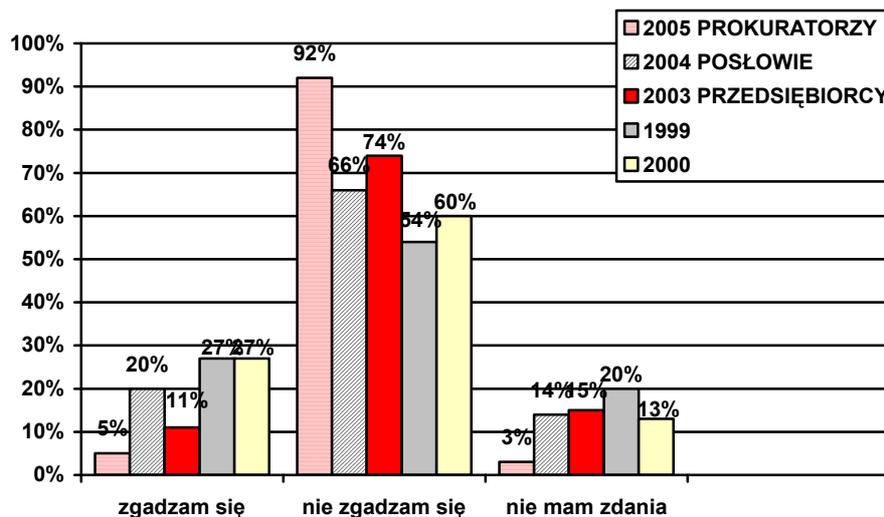
II. Za łapówki powinny być wymierzone bardzo wysokie kary więzienia

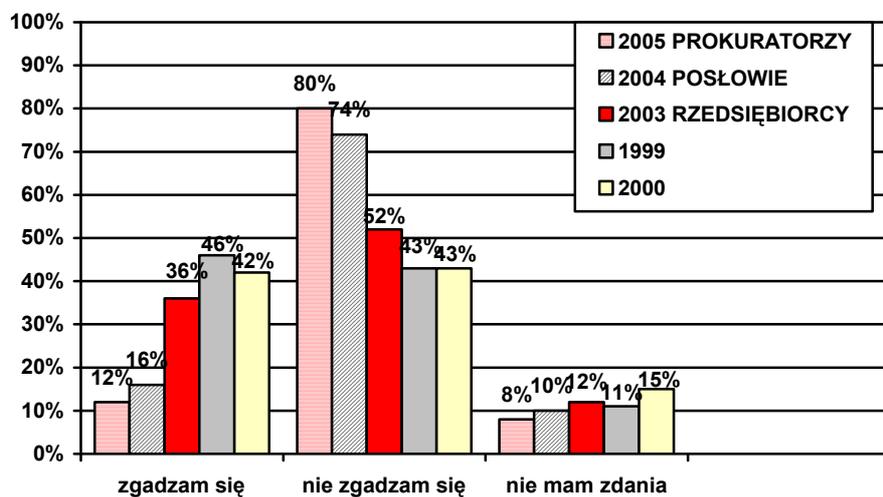
III. Łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna

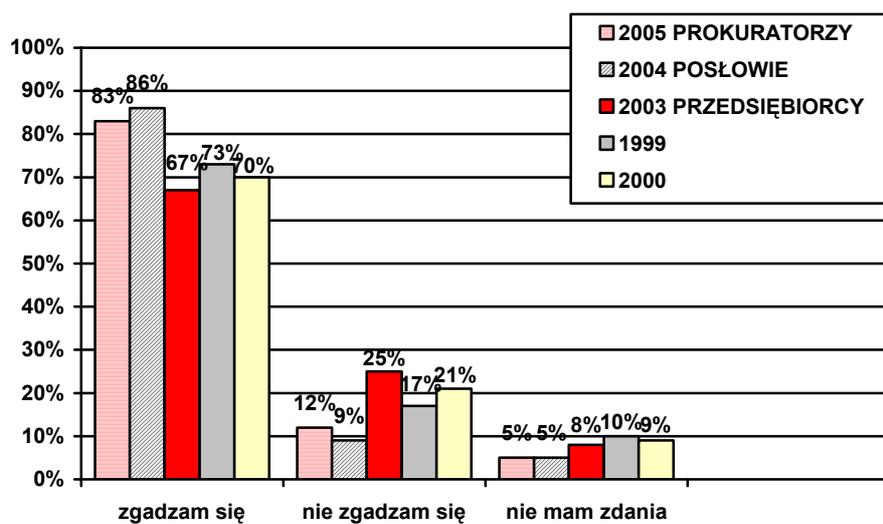
IV. Wszystkiemu winni są dający łapówki, a nie biorący

V. Dawanie łapówek jest w pewnych sytuacjach usprawiedliwione

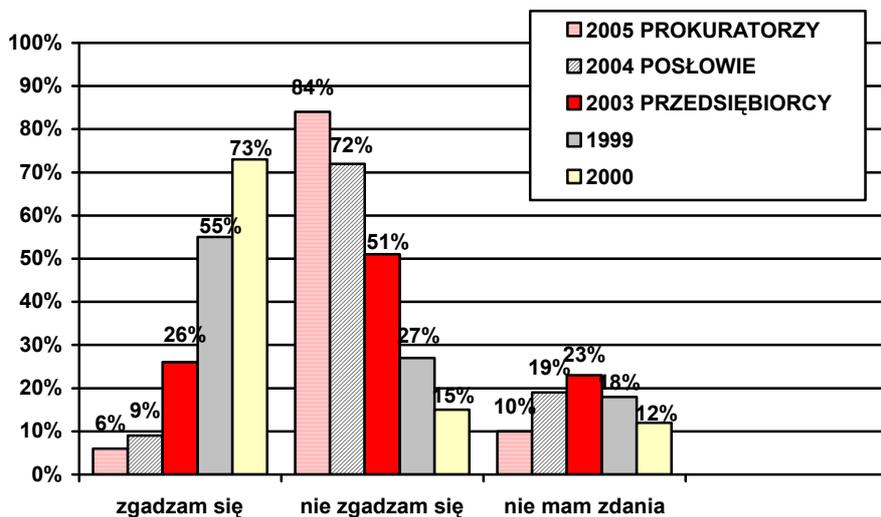

VI. Na potępienie zasługują zarówno ci, co biorą, jak i ci, co dają łapówki

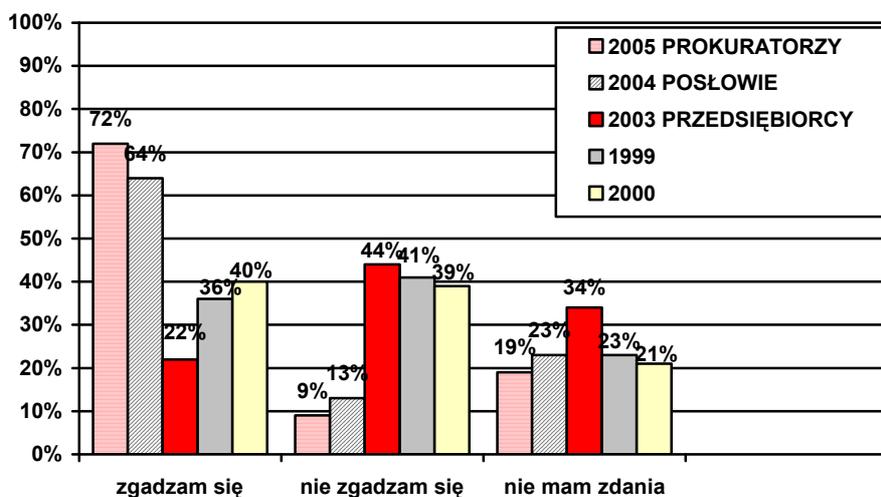

VII. Prezent od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości

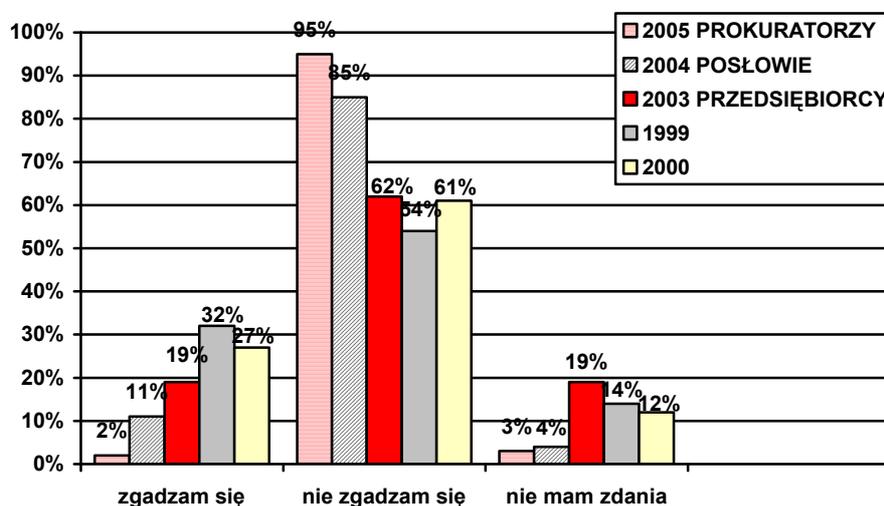
(W pytaniu dla przedsiębiorców, posłów i prokuratorów dodano słowa: *nawet o sporej wartości*)

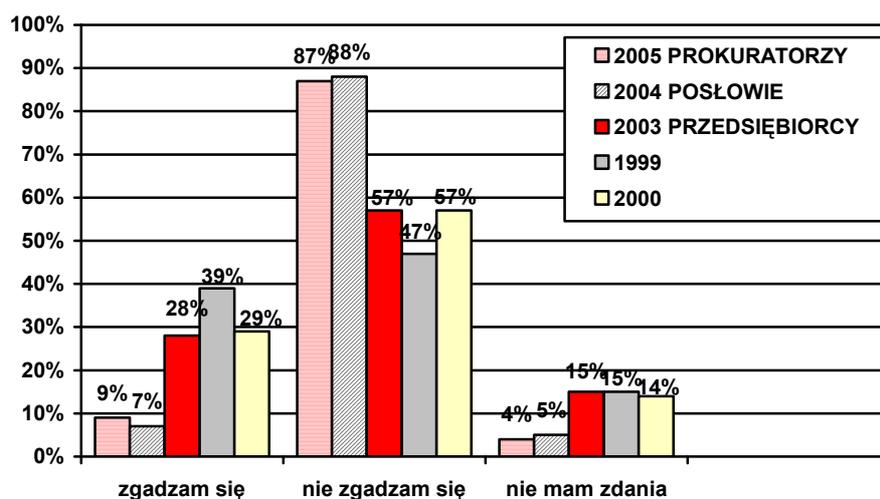
VIII. Nawet gdyby zmuszała mnie do tego sytuacja, nie dam łapówki

IX. Na potępienie zasługują tylko łapówki pieniężne

X. Łapówki są dodatkiem do niskich pensji

Nastawienia prokuratorów wobec korupcji wyraźnie odbiegają od nastawień innych badanych.

- Są mniej niż posłowie i przedsiębiorcy nastawieni na ostrą represję karną. W swych poglądach na wysokie kary więzienia jako remedium sytuują się pomiędzy nimi a ogółem Polaków. Może to wynikać z ich bardziej pogłębionej wiedzy na temat złożoności sytuacji, w której dochodzi do wymiany łapówkowej (II).
- Aktualne warunki społeczne nie są przez nich (podobnie jak przez posłów) traktowane jako wymuszające uczestnictwo w łapownictwie (I). W tej kwestii znacznie różnią się od przedsiębiorców i ogółu Polaków.
- Sytuacja życiowa, różne złożone okoliczności nie stanowią dla nich usprawiedliwienia, choć mogą być dostrzegane, co sami sygnalizowali opisując dylematy moralne, których doświadczają w pracy zawodowej. Zdecydowanie najsilniej ze wszystkich badanych nie akceptują poglądu, iż korumpowani działają pod przymusem wywieranym na nich przez korumpujących (IV).
- Najrzadziej też (V) znajdują usprawiedliwienie dla łapownictwa i to zarówno dla dawców, jak i biorców łapówek (VI). Nie stanowią go również niskie uposażenia (X).
- Najczęściej spośród wszystkich badanych grup uznają niemoralność łapówek (III).
- Najsilniej (w czym zbliżają się w poglądach do posłów) są wyczuleni na „korupcyjną dwuznaczność” prezentów (VII) jako sposobu ukrywania, osławiania korupcji.
- Zdecydowanie nie akceptują poglądu, że godne potępienia są tylko łapówki pieniężne (IX).
- Są najbardziej ze wszystkich badanych grup pewni własnego zachowania w sytuacjach korupcyjnych (VIII).
- Spośród wszystkich badanych grup mają najbardziej wykrystalizowane poglądy w kwestii łapownictwa – najrzadziej wybierają odpowiedzi niezdecydowane.

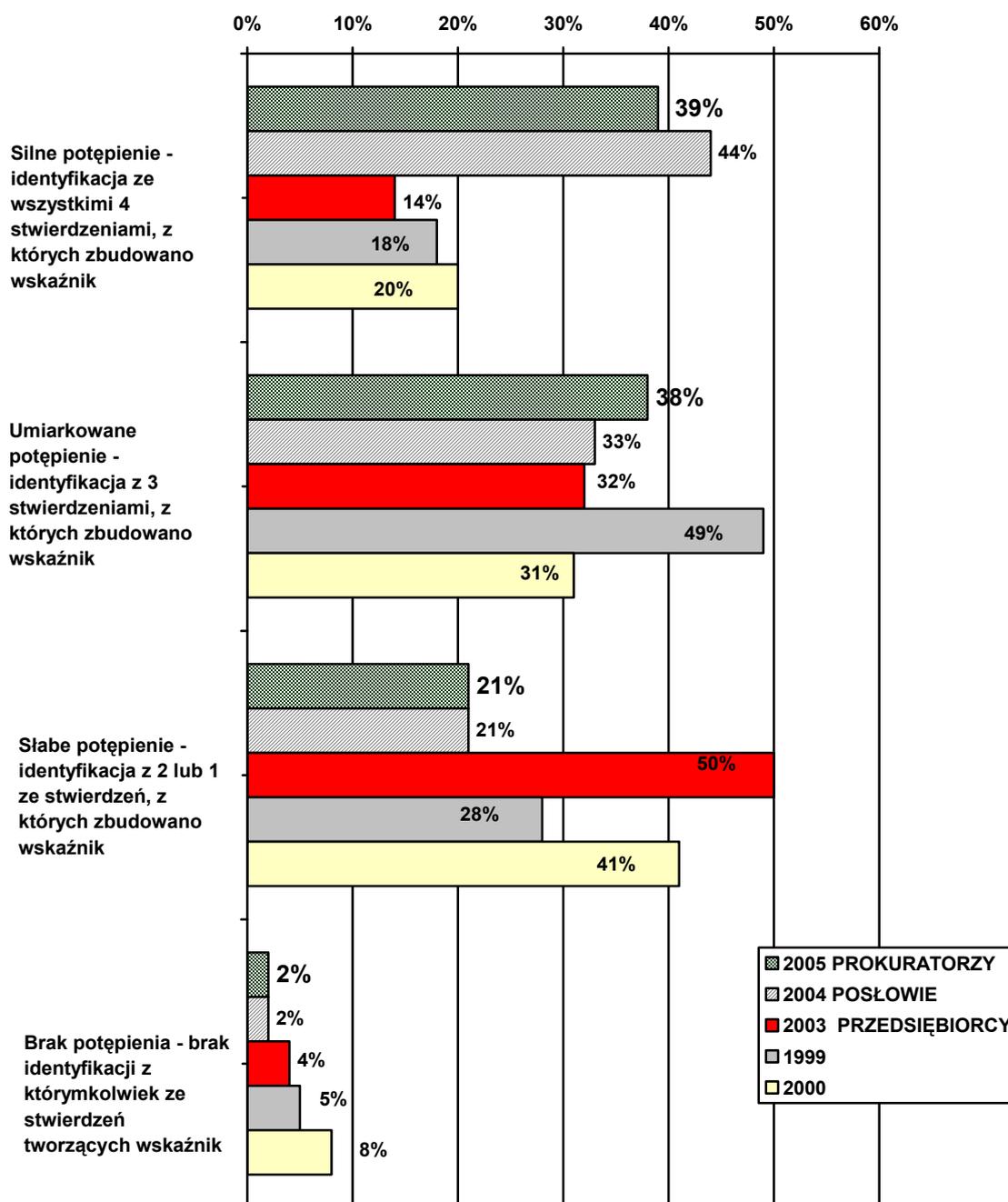
Pogrupowanie stwierdzeń oceniających łapownictwo pozwoliło na ustalenie trzech bardziej ogólnych nastawień badanych wobec tego zjawiska:

- * **moralne potępienie** - za wskaźnik tego nastawienia przyjęto identyfikację bądź jej brak z następującymi stwierdzeniami: 1) łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna (III); 2) za łapówki powinny być wymierzone bardzo wysokie kary więzienia (II); 3) nawet, gdyby zmuszała mnie do tego sytuacja, nie dam łapówki (VIII); 4) na potępienie zasługują zarówno ci co biorą, jak i ci, co dają łapówki (VI).
- * **przyzwolenie, tolerowanie łapownictwa** - za wskaźnik przyjęto akceptację lub jej brak dla następujących stwierdzeń: 1) obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek (I); 2) wszystkiemu winni są dający łapówki, a nie biorący (IV); 3) na potępienie zasługują tylko łapówki pieniężne (IX).
- * **akceptacja łapówki jako formy rekompensaty** - za wskaźnik tego nastawienia uznano aprobatę lub jej brak dla następujących stwierdzeń: 1) dawanie łapówek jest w pewnych sytuacjach usprawiedliwione (V); 2) prezent od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości (VII); 3) łapówki są dodatkiem do niskich pensji (X).

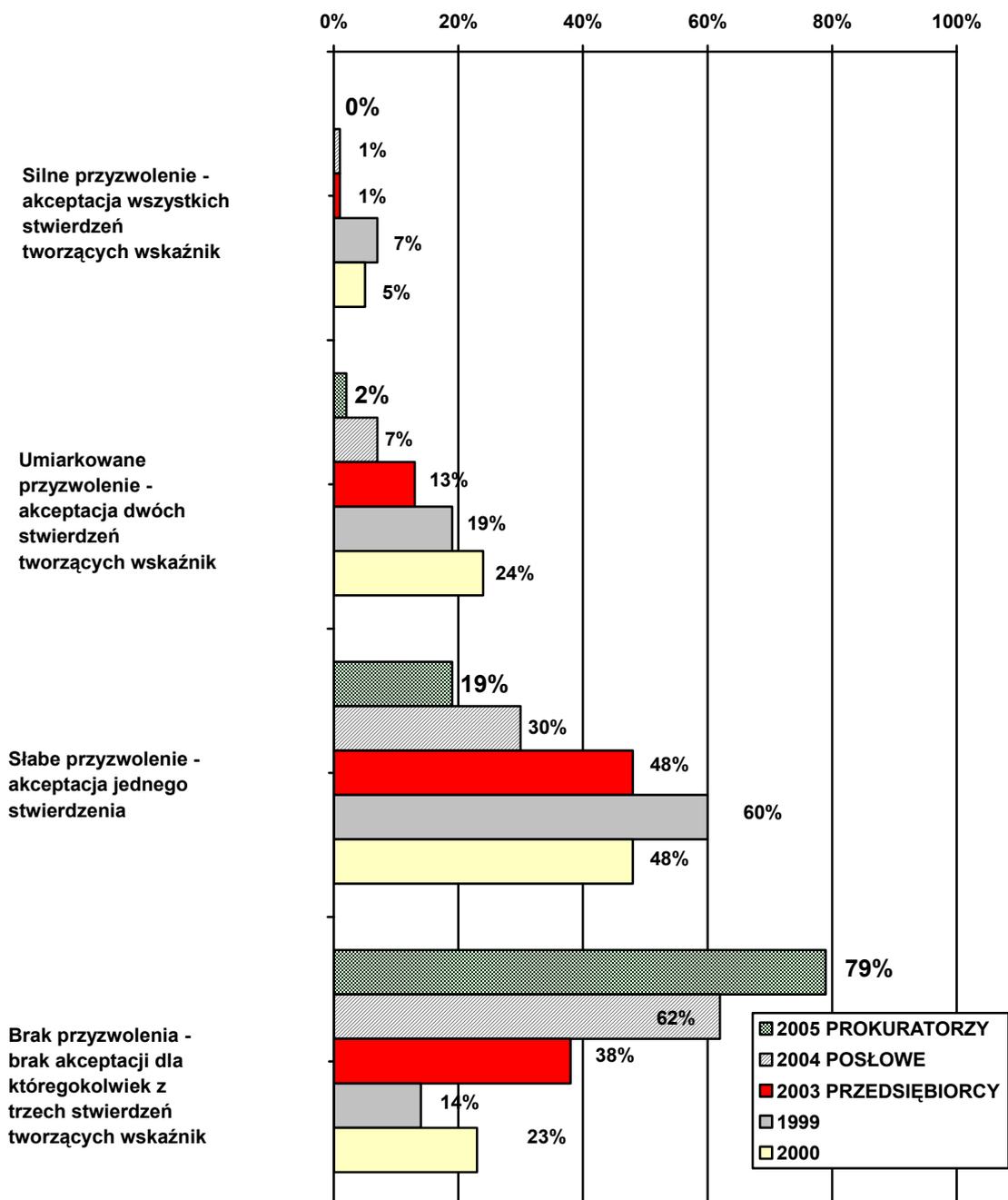
Wyróżnione tu nastawienia nie muszą być rozłączne - potępieniu łapownictwa towarzyszyć może jego tolerowanie jako efektu poczucia przymusu.

Procentowe rozkłady częstości występowania różnych wariantów moralnego potępienia, przyzwolenia i akceptacji łapówek w poszczególnych badaniach przedstawiają rysunki 1, 2 i 3.

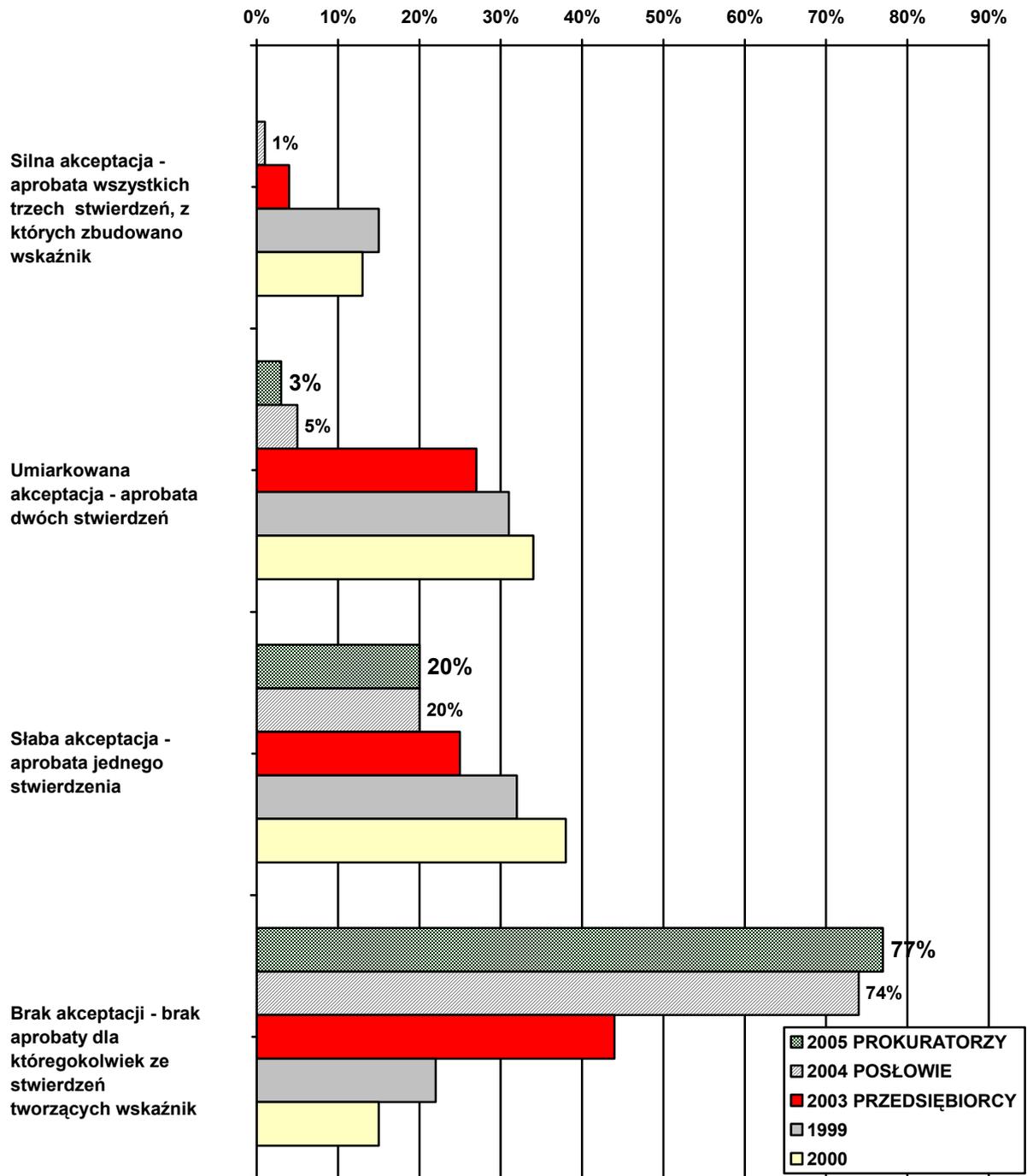
Rys. 1. Intensywność moralnego potępienia łapownictwa

Rys. 2. Intensywność przyzwolenia, tolerowania łapownictwa

Rys. 3. Intensywność akceptacji łapownictwa

Ogólne nastawienia prokuratorów wobec łapownictwa są bardzo rygorystyczne, co może wynikać z ich roli zawodowej i jej autoprezentacji. Jako strażnicy przestrzegania prawa prezentują najsilniejszy brak przyzwolenia dla akceptacji i tolerancji wobec łapownictwa oraz jego moralne potępienie (choć większymi moralistami w tej kwestii są posłowie).

Analizując nastawienia prokuratorów wobec „szarości”, niejednoznaczności korupcji, przedstawiono im do oceny na skali od 1 do 5 piętnaście różnorodnych zachowań i sytuacji, z prośbą o wskazanie, w jakim stopniu uważają je za niekorupcyjne (1) bądź zdecydowanie korupcyjne (5). Można było wybierać wypowiedzi pośrednie.

Odpowiedzi prokuratorów w zestawieniu z odpowiedziami posłów zawiera tabela na następnych stronach (pełne graficzne przedstawienie odpowiedzi na kolejne stwierdzenia znajduje się w aneksie).

Tabela 1. Ocena stopnia korupcyjności różnych zachowań

TREŚĆ STWIERDZENIA	ODPOWIEDZI W %											
	Zachowanie niekorupcyjne		odpowiedzi pośrednie						Zachowanie zdecydowanie korupcyjne		Trudno powiedzieć	
			2		3		4					
	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.
1. przyjęcie do pracy w urzędzie kogoś z rodziny lub znajomych	3	4	2	5	11	12	21	17	55	57	8	5
2. przyjęcie przez polityka pieniędzy na prowadzenie kampanii wyborczej od firmy, przedsiębiorstwa, bez ujawnienia tego faktu	1	0	2	2	5	6	10	12	78	77	4	3
3. protegowanie do pracy w urzędach, spółkach skarbu państwa	7	3	10	5	22	13	17	25	29	43	15	11
4. rezygnacja przez policjanta z wypisania mandatu za złamanie przepisów, gdy kierowcą okazał się nauczyciel dziecka policjanta	3	4	6	4	18	19	16	15	50	46	7	12
5. przyjęcie przez nauczyciela prezentu wartości kilkuset złotych od całej klasy, po zakończeniu roku szkolnego	16	24	10	13	17	14	15	11	33	24	9	14

TREŚĆ STWIERDZENIA	ODPOWIEDZI W %											
	Zachowanie niekorupcyjne		odpowiedzi pośrednie						Zachowanie zdecydowanie korupcyjne		Trudno powiedzieć	
			2		3		4					
	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.
6. obsadzanie stanowisk w firmach państwowych przez kolegów w zamian za przekazywanie pieniędzy tych firm na rzecz partii politycznych	1	0	2	0	4	1	7	8	84	90	2	1
7. użytkowanie przez dziennikarza przez rok samochodu firmy, o której następnie będzie pisał artykuł	0,5	1	0,5	1	4	5	6	14	87	73	2	6
8. zatrudnianie we własnym biurze poselskim członków rodziny	11	19	9	7	15	18	14	18	34	20	17	18
9. częstowanie piwem uczestników festynów i spotkań przedwyborczych	14	29	11	19	25	17	14	10	23	11	13	14
10. przydzielanie przez urzędników kontraktów, zamówień finansowanych z publicznych pieniędzy rodzinie lub znajomym prowadzącym prywatne	1	0	1	0	6	4	6	15	84	79	2	2

TREŚĆ STWIERDZENIA	ODPOWIEDZI W %											
	Zachowanie niekorupcyjne		odpowiedzi pośrednie						Zachowanie zdecydowanie korupcyjne		Trudno powiedzieć	
			2		3		4					
	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.	Posłowie	Prokurat.
firmy												
11. udział polityków w bankietach, przyjęciach, wyjazdach organizowanych przez lobbystów	6	3	5	5	13	18	20	17	48	45	8	12
12. przyjęcie przez lekarza prezentu w trakcie leczenia pacjenta	4	7	6	6	18	17	20	15	45	45	7	10
13. powoływanie na ważne stanowiska osób według klucza partyjnego, a nie ze względu na ich kwalifikacje	4	4	6	1	18	13	18	13	44	58	10	11
14. podejmowanie ważnych decyzji pod presją protestów, strajków, blokad i demonstracji	16	28	7	12	22	12	18	10	14	11	23	27
15. udział sędziów i prokuratorów w bankietach, przyjęciach, wyjazdach organizowanych przez biznesmenów	6	2	5	8	15	13	22	16	39	48	13	13

Ważne było ustalenie, które z tych zachowań traktowane były przez prokuratorów za przejawy korupcji czarnej – gdy przynajmniej połowa badanych uważa je za zachowania zdecydowanie korupcyjne.

Za przejawy „czarnej korupcji” prokuratorzy uznali przede wszystkim zachowania ze sfery polityki, konsekwentnie potwierdzając wcześniej wyrażone przekonanie, iż jest to najbardziej skorumpowana sfera życia społecznego w Polsce. Aż, a może tylko 90% badanych uznało za zdecydowanie korupcyjne obsadzanie stanowisk w firmach państwowych w zamian za pieniądze na rzecz partii politycznych (stwierdzenie 6), następnie za przejaw „czarnej korupcji” 79% badanych uznało nepotystyczne zachowania urzędników (10), a tylko 77% ewidentne złamanie prawa – niejawne finansowanie kampanii wyborczej (2). Również dwuznaczne, a może jednoznaczne, zachowanie dziennikarzy (7) zostało potraktowane przez prokuratorów (a jeszcze silniej przez posłów) bardzo rygorystycznie, choć wśród ogółu Polaków tylko 28% uznało je za zdecydowanie korupcyjne. Wśród badanych prokuratorów za przejaw „czarnej korupcji” ponad połowa (58%) uznała jeszcze powoływanie na stanowiska według klucza partyjnego (13). Ze sfery korupcji znaczne odsetki prokuratorów wyłączyły przyjmowanie przez nauczyciela wartościowego prezentu od całej klasy (24% - 5), przedwyborcze „piwo” dla uczestników festynów (29% - 9) oraz podejmowanie ważnych decyzji pod presją strajków i blokad (28% - 14), zatrudnianie we własnym biurze poselskim członków rodziny (19% - 8). Te ostatnie dwie kwestie okazały się dla badanych najbardziej wieloznaczne – odpowiedzi są zróżnicowane, wzrastają odsetki wskazań „trudno powiedzieć”. Również własne dwuznaczne zachowania prokuratorów (15) oceniane są w sposób bardzo zróżnicowany, choć tylko minimalny odsetek badanych (2%) wyłącza je ze sfery korupcji. Jak widać do sfery „czarnej korupcji” prokuratorzy w większości zaliczają te zachowania, które podlegają penalizacji.

6. Antykorupcyjne instrumenty prawne w ocenie prokuratorów

Działalność zawodowa prokuratorów powinna być jednym z najważniejszych czynników w zwalczaniu korupcji. Panuje jednak dobrze ugruntowane przekonanie, że w Polsce, gdzie korupcja jest bardzo rozległa, silnie zakorzeniona w codziennych obyczajach, a normy i przepisy prawne są niestabilne, traktowane instrumentalnie i słabo zinternalizowane, aby ograniczyć korupcję, niezbędna jest silna determinacja, a przynajmniej wola polityczna. Badani przez nas prokuratorzy dość sceptycznie oceniają jej siłę.

Na pytanie, **czy ich zdaniem istnieje w Polsce polityczna wola zwalczania korupcji**, uzyskaliśmy następujące odpowiedzi (*dane w %*):

- zdecydowanie tak	-	3
- raczej tak	-	30
- raczej nie	-	45
- zdecydowanie nie	-	14
- brak odpowiedzi, trudno powiedzieć	-	8

Blisko 60% badanych kwestionuje istnienie zdecydowania ze strony polityków w walce z korupcją.

Jak, wobec tego, prokuratorzy oceniają instrumenty formalno-prawne, którymi dysponują w walce z korupcją? Generalnie jest to ocena pozytywna.

Aktualnie obowiązujące przepisy Kodeksu Karnego dotyczące przestępstw o charakterze korupcyjnym uzyskały następujące oceny (*dane w %*):

- zdecydowanie dobre	-	7
- raczej dobre	-	76
- raczej złe	-	10
- zdecydowanie złe	-	4
- trudno powiedzieć	-	3

Znacznie częściej, niż ogół badanych, jako raczej złe (12%) i zdecydowanie złe (8%) oceniają przepisy antykorupcyjne osoby wyrażające pogląd, iż korupcja w Polsce jest problemem bardzo dużym. Również prokuratorzy, którzy aktualnie prowadzą śledztwa i postępowania przygotowawcze w sprawach o korupcję, częściej (11%) niż pozostali uznają je za zdecydowanie złe. Na częstszą zdecydowanie negatywną ocenę tych przepisów wpływa również przekonanie, iż podejrzenia o skorumpowanie prokuratury są w wysokim stopniu uzasadnione (10%).

Natomiast zdecydowanie dobrą ocenę przepisom antykorupcyjnym najczęściej dają prokuratorzy okręgowi (12%), następnie apelacyjni (10%), a najrzadziej rejonowi (5%).

Pozytywną ocenę większości badanych prokuratorów uzyskało **odstąpienie od karania osoby, która przyznała się do przekupstwa**. Ocenilo je jako (*dane w %*) :

- zdecydowanie właściwe	-	22
- raczej właściwe	-	46
- raczej niewłaściwe	-	18
- zdecydowanie niewłaściwe	-	9
- trudno powiedzieć	-	5

Odstąpienie od karania osoby, która przyznała się do przekupstwa, mające na celu złamanie solidarności w interakcji łapówkowej, jako zdecydowanie właściwe częściej, niż ogół badanych (22%), uznają respondenci:

- zdecydowanie dobrze oceniający aktualnie obowiązujące w Kodeksie Karnym przepisy dotyczące przestępstw korupcyjnych (58%)
- wyrażający pogląd, iż korupcja w Polsce jest problemem bardzo dużym (27%)
- mający duże doświadczenia w prowadzeniu spraw korupcyjnych (39%)
- aktualnie prowadzący śledztwa i postępowania przygotowawcze w sprawach korupcyjnych (34%)
- wyrażający pogląd, iż istnieje zdecydowana wola polityczna zwalczania korupcji (41%)

Badani prokuratorzy w zdecydowanej większości uznają, iż **odstąpienie od karania osoby, która przyznała się do przekupstwa, uczyni zwalczanie korupcji bardziej efektywnym**. Rozkład opinii w tej kwestii był następujący (*dane w %*) :

- zdecydowanie tak	-	27
- raczej tak	-	49
- raczej nie	-	14
- zdecydowanie nie	-	6
- trudno powiedzieć	-	4

Ten prawny instrument zwalczania korupcji w sposób zdecydowany częściej, niż ogół badanych (27%) popierają respondenci:

- bardzo dobrze oceniający aktualnie obowiązujące przepisy Kodeksu Karnego dotyczące przestępstw korupcyjnych (54%)
- uznający to rozwiązanie za zdecydowanie właściwe (79%)
- wyrażający pogląd, iż korupcja w Polsce jest problemem bardzo dużym (32%)
- doświadczeni w prowadzeniu spraw korupcyjnych (34%)
- aktualnie prowadzący śledztwa w sprawach o korupcję (36%)
- pracujący w prokuraturach okręgowych (32%)
- wyrażający pogląd, iż istnieje zdecydowana wola polityczna zwalczania korupcji (48%)

W przekonaniu większości prokuratorów **odstąpienie od karania osoby, która przyznała się do przekupstwa, może wpłynąć na ograniczenie korupcji**. Opinie w tej kwestii były następujące (*dane w %*) :

- zdecydowanie tak	-	13
- raczej tak	-	51
- raczej nie	-	24
- zdecydowanie nie	-	3
- trudno powiedzieć	-	9

Większość prokuratorów (59%) uznała, iż nie ma w Polsce woli politycznej zwalczania korupcji, ale rozwiązania prawne – przepisy kodeksu – oceniali pozytywnie. Większość uznała również, iż **prokuratorzy w Polsce mają wystarczające instrumenty prawne, organizacyjne i administracyjne, by zwalczać korupcję**: zdecydowanie tak uważa 10% badanych, raczej tak uważa 56%, raczej nie zgadza się z tym poglądem 19%, zdecydowanie nie zgadza się 12%, a 3% nie ma zdania.

Niezależnie od poglądów w kwestii, czy instrumenty, którymi dysponują prokuratorzy by zwalczać korupcję, są wystarczające, respondentów proszono o sprecyzowanie, **jakie rozwiązania prawne, organizacyjne i administracyjne należałoby wprowadzić, aby skutecznie zwalczać korupcję**. Ich odpowiedzi (często rozbudowane, wielowątkowe) zostały pogrupowane w następujące kategorie:

(% nie sumują się do 100, gdyż respondent mógł w swojej wypowiedzi wymienić kilka elementów)

- 1) poprawa jakości prawa – jasność, precyzja przepisów, uproszczenie procedur karnych i administracyjnych, jasność, precyzja reguł działania administracji, przejrzystość procedur (20%);
- 2) istniejące rozwiązania są wystarczające – należy tylko je egzekwować i konsekwentnie stosować (17%);
- 3) zaostrzenie kar – wyższe wyroki, konfiskaty majątku (17%);
- 4) wykorzystanie różnorodnych instrumentów „niekonwencjonalnych” – wręczenie kontrolowane, prowokacje, zwolnienie z tajemnicy służbowej (14%);
- 5) większa kontrola osób pełniących funkcje publiczne – zakaz prowadzenia działalności gospodarczej, lepsza kontrola oświadczeń majątkowych, zakaz zajmowania stanowisk (13%);
- 6) zwiększenie niezależności organów ścigania od władzy, polityki – kadencyjność prokuratorów, oddzielenie funkcji Ministra i Prokuratora Generalnego (8%);
- 7) poprawa działania i procedur aparatu skarbowego, udokumentowanie majątku, lepsza współpraca z aparatem skarbowym (7%);
- 8) wzrost nakładów na organa ścigania – więcej ludzi, sprzętu, lepsza łączność, informatyzacja (7%);
- 9) zmiany społeczne – zmiana mentalności ludzi, nieakceptowanie korupcji, podniesienie zarobków, poziomu życia (7%)

- 10) ograniczenie ingerencji w gospodarkę – mniejsza ilość koncesji, zezwoleń, uproszczenie procedur administracyjnych (3%);
- 11) inne odpowiedzi (5%);
- 12) trudno powiedzieć, brak odpowiedzi (13%)

Dominuje więc w propozycjach prokuratorów nastawienie na egzekwowanie bądź poprawianie różnych rozwiązań o charakterze prawnym, a stosunkowo rzadko pojawiają się postulaty o charakterze politycznym i instytucjonalnym.

Zakończenie

Najbardziej uderzającą cechą *Barometru korupcji 2005* jest stabilność wyników. Rzadko zdarza się w socjologicznych badaniach ankietowych, by na przestrzeni kilku lat uzyskiwać tak stałe rezultaty. Szczególnie, gdy dotyczy to tak drażliwej i kontrowersyjnej kwestii, jaką jest wręczanie łapówek.

Od 2000 roku, kiedy rozpoczęliśmy regularne badania, odsetek osób przyznających się do wręczania łapówek oscyluje w granicach 14-17% – w roku 2004 i 2005 wynosi 15%. Nasuwa to wniosek, iż – pomimo narastającego przekonania o wzroście korupcji w Polsce (potwierdzanego między innymi przez wyniki badań Transparency International) – na poziomie codziennym zwykłych obywateli zachowania korupcyjne ustabilizowały się. Nadal również łapówki te wręczane są najczęściej w służbie zdrowia.

Kategorią społeczno-zawodową, której przedstawiciele (również podobnie, jak w poprzednich latach) znacząco częściej przyznają się do wręczania łapówek są prywatni przedsiębiorcy.

Podobnie stabilne jest „otoczenie korupcyjne” badanych Polaków – osobistą znajomość biorców łapówek deklaruje 21% respondentów (w roku 2004 – 23%, w 2003 – 22%). Znacznie częściej (również podobnie jak w minionych latach) do osobistej znajomości biorców łapówek przyznają się prywatni przedsiębiorcy (45%), przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (34%), osoby z wyższym wykształceniem (35%).

Jako najbardziej skorumpowana postrzegana jest sfera działań polityków, działaczy partyjnych, posłów, senatorów, radnych (61% wskazań). Podobne przekonanie wyrażają badani przez nas prokuratorzy (75% a nich wskazało sferę polityki jako dziedzinę najbardziej skorumpowaną).

Drastyczna rozbieżność w poglądach między ogółem Polaków a *prokuratorami* występuje w ocenie poziomu skorumpowania sądów i

prokuratury – w opinii publicznej te właśnie instytucje uznawane są (obok służby zdrowia) za najbardziej skorumpowane na II/III miejscu (37% wskazań), natomiast prokuratorzy zdecydowanie nie akceptują takiej oceny (1% wskazań).

Prywatne „otoczenie korupcyjne” prokuratorów jest natomiast podobne do otoczenia ogółu Polaków (23% spośród nich deklaruje, iż w życiu prywatnym zna osoby, które biorą łapówki).

W pracy zawodowej badani przez nas prokuratorzy mieli rozległe doświadczenia jako oskarżyciele w sprawach o przekupstwo (61%), sprzedajność (28%), płatną protekcję (35%), defraudację pieniędzy publicznych (38%). Aktualnie śledztwa, postępowania przygotowawcze w sprawach korupcyjnych prowadzi 20% spośród nich i stanowi to niewielki odsetek prowadzonych przez nich spraw ogółem.

Prokuratorzy są bardzo sceptyczni w ocenie ilości ujawnianych przestępstw korupcyjnych – 68% uważa, że ujawnionych zostaje co najwyżej 15% z nich.

Są też bardzo rygorystyczni w ocenie zjawiska korupcji – silne moralne potępienie łapownictwa wyraża 77%, odrzuca jakąkolwiek tolerancję i akceptację łapownictwa ze względów praktycznych 78% badanych prokuratorów.

Nasi respondenci nie są bezkrytyczni w ocenie własnej instytucji – 6% stwierdziło, iż podejrzenia o różne przejawy korupcji w prokuraturze są uzasadnione w wysokim stopniu, a 54% - że w stopniu niewielkim. Blisko jedna trzecia uważa jednak, że podejrzenia te nie mają żadnego uzasadnienia.

Badani prokuratorzy stwierdzili również, iż rzadko poddawani są nieformalnym naciskom, aby nie wszczynać śledztwa, umorzyć postępowanie bądź przewlekać je – 12% stwierdziło, iż wywierali na nich nacisk zwierzchnicy, 11% - że przedstawiciele innych zawodów prawniczych (sędziów, adwokatów), 5% - że koledzy z pracy, a po 4% przedstawiciele władz lokalnych, przedstawiciele partii politycznych, Kościoła, a także innych instytucji zwalczających przestępczość.

Większość badanych prokuratorów (79%) wyraziła również przekonanie, że może liczyć na wsparcie swoich zwierzchników, gdy ich zawodowa działalność naruszy interesy i zagrazi wpływowym osobom czy grupom.

Prokuratorzy w większości pozytywnie oceniali aktualnie funkcjonujące instrumenty prawne zwalczania korupcji: za dobre uznaje aktualne przepisy Kodeksu Karnego 83%, za właściwe uznaje odstępianie od karania osoby, która przyznała się do przekupstwa 68%, a 76% uważa, iż przyczyni się to do bardziej efektywnego zwalczania korupcji. Większość (59%) uważa jednak, że w Polsce brakuje woli politycznej do zwalczania korupcji.

Natomiast ogólna ocena roli i sposobu funkcjonowania prokuratury jest negatywna. Połowa badanych prokuratorów uważa, że w ostatnich latach rola prokuratury uległa marginalizacji, a znakomita większość z nich (86%) nie akceptuje podporządkowania prokuratury rządowi za pośrednictwem ministra sprawiedliwości i postuluje niezależność prokuratury od politycznej władzy wykonawczej.

Pytania zadawane w maju 2005 – Ogólnopolska próba dorosłych respondentów – N=1073

1. Czy, Pana(i) zdaniem, w Polsce wszyscy są równi wobec prawa, czy też nie?
 - 1) zdecydowanie tak
 - 2) raczej tak
 - 3) raczej nie
 - 4) zdecydowanie nie
 - 7) *trudno powiedzieć*

2. Czy w ostatnich kilku latach występował(a) Pan(i) w charakterze świadka, obwinionego, pozwanego bądź pokrzywdzonego... **[odczytać kolejny podpunkt pytania]**
 - A) w sądzie:
 - 1) tak
 - 2) nie
 - B) w prokuraturze:
 - 1) tak
 - 2) nie

3. W Polsce mamy do rozwiązania wiele różnych problemów społecznych, wiele spraw wymaga naprawy. Z podanej listy proszę wskazać nie więcej niż pięć takich problemów – zdaniem Pana(i) najważniejszych
 - 01) szkolnictwo
 - 02) renty i emerytury
 - 03) przestępczość
 - 04) prywatyzacja i reprivatyzacja
 - 05) zatrudnienie i bezrobocie
 - 06) sytuacja w rolnictwie
 - 07) słaby rozwój gospodarczy
 - 08) korupcja
 - 09) bieda
 - 10) system podatkowy
 - 11) budownictwo mieszkaniowe
 - 12) ochrona zdrowia
 - 13) odpowiedzialność za błędy w rządzeniu
 - 14) stosunki gospodarcze z zagranicą
 - 15) wojsko i obronność
 - 97) *trudno powiedzieć*

4. Ostatnio wiele mówi się o korupcji w różnych dziedzinach naszego życia społecznego. W których z wymienionych dziedzin, Pana(i) zdaniem, korupcja występuje najczęściej? Proszę wskazać nie więcej niż trzy dziedziny.

- 01) w urzędach gminnych, powiatowych, wojewódzkich
- 02) w urzędach centralnych i ministerstwach
- 03) wśród polityków – działaczy partyjnych, radnych, posłów, senatorów
- 04) w policji
- 05) w służbie zdrowia
- 06) w szkolnictwie i nauce
- 07) w firmach państwowych
- 08) w firmach prywatnych
- 09) w bankach
- 10) w sądach i prokuraturze
- 11) gdzie indziej (gdzie?)
97) trudno powiedzieć

5. Czy zna Pan(i) osobiście kogoś, kto bierze łapówki?

- 1) tak
- 2) nie
8) odmowa odpowiedzi

6. Ile zna Pan(i) takich osób? osób

7. A czy kiedykolwiek próbowano wręczyć Panu(i) łapówkę, czy też nie?

- 1) tak
- 2) nie
7) trudno powiedzieć, nie pamiętam
8) odmowa odpowiedzi

8. Czy w ciągu ostatnich 3-4 lat miała miejsce taka sytuacja, że był(a) Pan(i) zmuszony(a) dać łapówkę?

- 1) tak
- 2) nie
7) trudno powiedzieć
8) odmowa odpowiedzi

9. W jakiej sytuacji to się zdarzyło?

Ankieta dla prokuratorów

Warszawa 21 czerwca 2005 roku

Szanowna Pani Prokurator / Szanowny Panie Prokuratorze

Centrum Badania Opinii Społecznej na zlecenie Fundacji im. Stefana Batorego przeprowadza kolejną, szóstą już serię badań poświęconych zjawisku korupcji we współczesnej Polsce. Wyniki badań zrealizowanych w poprzednich latach były publicznie dyskutowane i są ogólnie dostępne (m.in. w Internecie: www.batory.org.pl/korupcja/pub.htm). Systematycznie badaliśmy opinie i nastawienia wobec korupcji zarówno ogółu polskiego społeczeństwa, jak i wybranych grup zawodowych, takich jak lekarze, urzędnicy gminni, przedsiębiorcy, posłowie obecnej kadencji Sejmu. Bardzo ważne jest dla nas również poznanie opinii przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości na temat korupcji oraz możliwości jej zwalczania, dlatego zwracamy się do Pani/Pana z prośbą o wypełnienie tej ankiety. Jest ona krótka, choć chcielibyśmy oczywiście zadać Państwu znacznie więcej pytań. Mając jednak świadomość, jak bardzo cenny jest Państwa czas, ograniczyliśmy ją do kwestii dla nas najistotniejszych. Bardzo ważne i interesujące są dla nas Państwa szczerze poglądy. Zapewniamy pełną poufność Państwa wypowiedzi – zostaną one wykorzystane wyłącznie w postaci zbiorczych zestawień statystycznych.

Prosimy o zaznaczenie w tekście wybranych przez Panią/Pana odpowiedzi i ewentualne dopisanie własnych komentarzy dotyczących przedstawionych problemów.

Z góry dziękujemy za współpracę

Autorka ankiety

dr hab. Anna Kubiak
Instytut Socjologii UŁ

Fundacja im. Stefana Batorego
Program Przeciw Korupcji
Grażyna Kopińska
Dyrektor Programu Przeciw Korupcji

Fundacja
Centrum Badania Opinii Społecznej
dr hab. Krzysztof Zagórski
Dyrektor Fundacji CBOS

1. W Polsce mamy do rozwiązania wiele różnych problemów społecznych, wiele spraw wymaga naprawy. Z podanej listy proszę wybrać nie więcej niż pięć takich problemów, Pana(i) zdaniem, najważniejszych:

Proszę wstawić „krzyżki” w kratkach przy wybranych odpowiedziach (maksymalnie 5)

- 1) szkolnictwo
- 2) renty i emerytury
- 3) przestępczość
- 4) prywatyzacja i reprivatyzacja
- 5) zatrudnienie i bezrobocie
- 6) sytuacja w rolnictwie
- 7) słaby rozwój gospodarczy
- 8) korupcja
- 9) bieda
- 10) system podatkowy
- 11) budownictwo mieszkaniowe
- 12) ochrona zdrowia
- 13) odpowiedzialność za błędy w rządzeniu
- 14) stosunki gospodarcze z zagranicą
- 15) wojsko i obronność

97) Trudno powiedzieć

2. Ostatnio wiele mówi się o korupcji w różnych dziedzinach naszego życia. W których z wymienionych dziedzin, Pana(i) zdaniem, korupcja występuje najczęściej? Proszę wskazać nie więcej niż 3 dziedziny:

Proszę wstawić „krzyżki” w kratkach przy wybranych odpowiedziach (maksymalnie 3)

- 1) w urzędach gminnych, powiatowych, wojewódzkich
- 2) w urzędach centralnych i ministerstwach
- 3) wśród polityków, działaczy partyjnych, radnych, posłów, senatorów
- 4) w policji
- 5) w służbie zdrowia
- 6) w szkolnictwie i nauce
- 7) w firmach / przedsiębiorstwach państwowych
- 8) w firmach / przedsiębiorstwach prywatnych
- 9) w bankach
- 10) w sądach i prokuraturze
- 11) gdzie indziej, gdzie? (proszę wpisać poniżej)

.....
97) trudno powiedzieć

3. Jak Pan(i) sądzi, czy korupcja w Polsce jest problemem dużym, czy małym?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) bardzo dużym
- 2) raczej dużym
- 3) raczej małym
- 4) bardzo małym
- 7) trudno powiedzieć

4. Czy w ciągu ostatnich 3 lat korupcja w Polsce:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) rozszerza się
- 2) utrzymuje się na tym samym poziomie
- 3) maleje
- 7) *trudno powiedzieć*

5. Poniżej przedstawiamy listę czynników, które mogą być przyczynami występowania obecnie w Polsce łapownictwa. Prosimy o podkreślenie trzech, Pana(i) zdaniem, najważniejszych:

Proszę wstawić „krzyżyki” w kratkach przy wybranych odpowiedziach (maksymalnie 3)

- 1) niedostatek niektórych towarów i usług
- 2) źle działająca, niesprawna administracja
- 3) brak zasad moralnych i nieuczciwość wielu ludzi
- 4) zbyt wielka ilość niejasnych przepisów prawa
- 5) zbyt duża ilość dóbr koncesjonowanych
- 6) niejawność procesów i procedur decyzyjnych
- 7) chęć dorobienia się, chęć wzbogacenia się
- 8) przyzwyczajenie do łapownictwa z czasów poprzedniego ustroju
- 9) łapownictwo występuje we wszystkich społeczeństwach i w każdym czasie
- 10) inne przyczyny – jakie? [Jeśli wybrał(a) Pan(i) punkt 10, proszę wpisać poniżej, jakie przyczyny?]

.....
97) *trudno powiedzieć*

6. Jak Pan(i) ocenia aktualnie obowiązujące w Kodeksie Karnym przepisy dotyczące przestępstw korupcyjnych:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) zdecydowanie dobrze
- 2) raczej dobrze
- 3) raczej źle
- 4) zdecydowanie źle
- 7) *trudno powiedzieć*

7. Czy odstąpienie od karania osoby, która przyznała się do przekupstwa uważa Pan(i) za rozwiązanie właściwe, czy też nie?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) zdecydowanie właściwe
- 2) raczej właściwe
- 3) raczej niewłaściwe
- 4) zdecydowanie niewłaściwe
- 7) *trudno powiedzieć*

8. Czy, Pana(i) zdaniem, rozwiązanie to czyni zwalczanie korupcji bardziej efektywnym, czy też nie?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) trudno powiedzieć

9. Czy, w Pana(i) opinii, rozwiązanie to może wpłynąć na ograniczenie korupcji, czy też nie?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) trudno powiedzieć

10. Czy, Pana(i) zdaniem, prokuratorzy w Polsce mają wystarczające instrumenty prawne, organizacyjne i administracyjne by zwalczać korupcję?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) trudno powiedzieć

11. Jakie instrumenty, rozwiązania prawne, organizacyjne i administracyjne należałoby wprowadzić, aby skutecznie zwalczać korupcję?
-

12. Czy, Pana(i) zdaniem, istnieje w Polsce polityczna wola zwalczania korupcji?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) trudno powiedzieć

13. Czy kiedykolwiek w swojej praktyce prokuratorskiej oskarżał(a) Pan(i) w sprawach korupcyjnych takich jak:

- A) przekupstwo..... 1) tak
2) nie
- B) sprzedajność..... 1) tak
2) nie

- C) płatna protekcja..... 1) tak
2) nie
- D) defraudacja pieniędzy publicznych... 1) tak
2) nie
- E) pranie brudnych pieniędzy..... 1) tak
2) nie

Jeżeli udzielił(a) Pan(i) 5 razy odpowiedzi „nie” – proszę przejść do pyt. 16

14. Czy postępowania te – jeśli je Pan(i) prowadził(a) - w sądach pierwszej instancji już zostały zakończone, czy też jeszcze nie?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) wszystkie już zostały zakończone
2) większość została już zakończona
3) większość jeszcze nie została zakończona
4) żadne nie zostało zakończone → **przejsć do pyt. 16**

15. Czy w sprawach już zakończonych sąd przychylił się do wniosków oskarżenia, uzyskał(a) Pan(i) wyroki skazujące, czy też nie?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) we wszystkich sprawach były wyroki skazujące
2) w większości spraw były wyroki skazujące
3) w mniejszości były wyroki skazujące
4) w żadnej nie było wyroku skazującego

16. Czy aktualnie prowadzi Pan(i) jakieś śledztwa, postępowania przygotowawcze, w których są podejrzenia o przestępstwa o charakterze korupcyjnym?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) tak
2) nie → **przejsć do pyt. 18**

17. Ile prowadzi Pan(i) takich postępowań? Proszę wpisać odpowiedź w wykropkowane miejsce

.....

18. A ile w ogóle aktualnie prowadzi Pan(i) śledztw, postępowań przygotowawczych? Proszę wpisać odpowiedź w wykropkowane miejsce

.....

19. O przestępstwach korupcyjnych często mówi się, że większość z nich ukrywa się w tak zwanej „ciemnej liczbie”. Jak to jest w Pana(i) odczuciu? Proszę – poprzez wpisanie liczb w wykropkowane miejsca – odpowiedzieć na dwa poniższe pytania.

- A) Jaki procent wszystkich popełnionych przestępstw korupcyjnych zostaje, Pana(i) zdaniem, ujawniony?
- B) Jaki procent ujawnionych przestępstw korupcyjnych kończy się wyrokiem skazującym?

20. Przedstawiciele opinii publicznej w Polsce często wyrażają przekonanie o istnieniu korupcji w polskim wymiarze sprawiedliwości. Czy podejrzenia o różne przejawy korupcji w prokuraturze są, Pana(i) zdaniem, uzasadnione?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1)

- 1) w dużym stopniu
- 2) w niewielkim stopniu
- 3) wcale nie są uzasadnione
- 7) trudno powiedzieć

21. Czy w swojej pracy zawodowej spotkał(a) się Pan(i) z naciskami, aby nie wszczynać śledztwa, umorzyć postępowanie bądź przewlekać postępowanie, ze strony:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1) w odniesieniu do każdego podpunktu A, B, C, itd.

A. przedstawicieli lokalnych władz

- 1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 4) wielokrotnie

B. swoich zwierzchników

- 1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 4) wielokrotnie

C. przedstawicieli partii politycznych

- 1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 4) wielokrotnie

D. przedstawicieli Kościoła

- 1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 4) wielokrotnie

E. przedstawicieli innych zawodów prawniczych (sędziów, adwokatów)

- 1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 4) wielokrotnie

F. przedstawicieli innych instytucji zajmujących się zwalczaniem przestępczości (np. policja, ABW)

- 1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 4) wielokrotnie

G. kolegów z pracy

- 1) nigdy 2) raz 3) kilka razy 4) wielokrotnie

22. Istnieją różne poglądy na temat korupcji i łapownictwa. Zjawiska te są różnie oceniane i definiowane. Poniżej przedstawiamy stwierdzenia dotyczące łapownictwa. Prosimy o zaznaczenie przy każdym z nich, czy się Pan(i) z nim zgadza, czy też nie:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1) w odniesieniu do każdego podpunktu A, B, C, itd.

A) obecna sytuacja zmusza do dawania łapówek

- 1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 3) nie mam zdania

B) za łapówki powinny być wymierzane bardzo wysokie kary więzienia

- 1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 3) nie mam zdania

- C) łapówka w każdej dziedzinie życia, wszędzie i zawsze jest niemoralna
 1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 3) nie mam zdania
- D) wszystkiemu winni są dający łapówki, a nie biorący
 1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 3) nie mam zdania
- E) dawanie łapówek w pewnych sytuacjach jest usprawiedliwione
 1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 3) nie mam zdania
- F) na potępienie zasługują zarówno ci co biorą, jak i ci co dają łapówki
 1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 3) nie mam zdania
- G) prezent, nawet o sporej wartości, od kogoś za przysługę to tylko dowód jego szacunku i życzliwości
 1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 3) nie mam zdania
- H) nawet gdyby zmuszała mnie do tego sytuacja, nie dam łapówki
 1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 3) nie mam zdania
- I) na potępienie zasługują tylko łapówki pieniężne
 1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 3) nie mam zdania
- J) łapówki są dodatkiem do niskich pensji
 1) zgadzam się 2) nie zgadzam się 3) nie mam zdania

23. Poniżej podajemy przykłady różnych zachowań, sytuacji. Proszę ocenić każdą z nich, posługując się skalą, gdzie 1 oznacza, że nie uważa Pan(i) tego przykładu za zachowanie korupcyjne, a 5 – że jest to Pana(i) zdaniem zachowanie zdecydowanie korupcyjne.

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1) w odniesieniu do każdego podpunktu A, B, C, itd.

A) przyjęcie do pracy w urzędzie kogoś z rodziny lub znajomych, gdy inna, obca osoba miała lepsze kwalifikacje

zachowanie niekorupcyjne		zachowanie zdecydowanie korupcyjne
□	□	□
1	2	5

7. trudno powiedzieć

B) przyjęcie przez polityka pieniędzy na prowadzenie kampanii wyborczej od firmy, przedsiębiorstwa bez ujawniania tego faktu.

zachowanie niekorupcyjne		zachowanie zdecydowanie korupcyjne
□	□	□
1	2	5

7. trudno powiedzieć

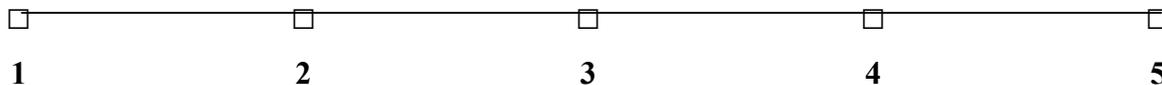
C) protegowanie do pracy w urzędach, spółkach skarbu państwa

zachowanie

niekorupcyjne

zachowanie

**zdecydowanie
korupcyjne**

7. trudno powiedzieć

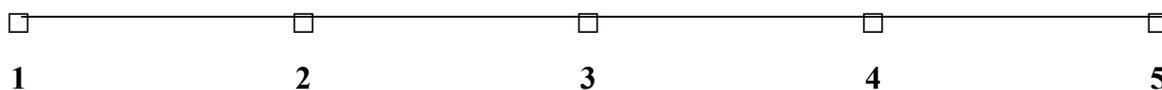
D) rezygnacja przez policjanta z wypisania mandatu za złamanie przepisów, gdy kierowcą okazał się nauczyciel dziecka policjanta

zachowanie

niekorupcyjne

zachowanie

**zdecydowanie
korupcyjne**

7. trudno powiedzieć

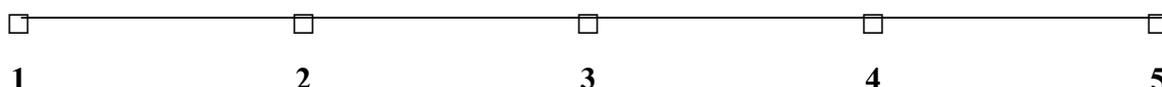
E) przyjęcie przez nauczyciela prezentu wartości kilkuset złotych od całej klasy po zakończeniu roku szkolnego

zachowanie

niekorupcyjne

zachowanie

**zdecydowanie
korupcyjne**

7. trudno powiedzieć

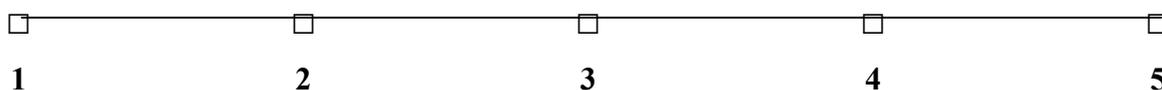
F) obsadzanie stanowisk w firmach państwowych przez kolegów, w zamian za przekazywanie pieniędzy tych firm na rzecz partii politycznych

zachowanie

niekorupcyjne

zachowanie

**zdecydowanie
korupcyjne**

7. trudno powiedzieć

G) użytkowanie przez dziennikarza przez rok samochodu firmy, o której następnie będzie pisał artykuł

zachowanie

niekorupcyjne

zachowanie

**zdecydowanie
korupcyjne**

1 2 3 4 5

7. trudno powiedzieć

M) powoływanie na ważne stanowiska osób według klucza partyjnego, a nie ze względu na ich kwalifikacje

zachowanie

niekorupcyjne

zachowanie

zdecydowanie
korupcyjne

_____ _____ _____ _____

1 2 3 4 5

7. trudno powiedzieć

N) podejmowanie ważnych decyzji pod presją protestów, strajków, blokad i demonstracji

zachowanie

niekorupcyjne

zachowanie

zdecydowanie
korupcyjne

_____ _____ _____ _____

1 2 3 4 5

7. trudno powiedzieć

O) udział sędziów i prokuratorów w bankietach, przyjęciach, wyjazdach organizowanych przez biznesmenów

zachowanie

niekorupcyjne

zachowanie

zdecydowanie
korupcyjne

_____ _____ _____ _____

1 2 3 4 5

7. trudno powiedzieć

24. Czy w życiu prywatnym zetknął(ęła) się Pan(i) osobiście z osobami, które dają łapówki?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1). Jeśli wybrał(a) Pan(i) odpowiedź „tak”, proszę w wykropkowane miejsce wpisać odpowiedź na sąsiadujące z nią pytanie.

- 1) tak – Ile zna Pan(i) takich osób
- 2) nie

25. A czy zetknął(ęła) się Pan(i) osobiście z osobami, które biorą łapówki?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1). Jeśli wybrał(a) Pan(i) odpowiedź „tak”, proszę w wykropkowane miejsce wpisać odpowiedź na sąsiadujące z nią pytanie.

- 1) tak - Ile zna Pan(i) takich osób
- 2) nie

26. Chcielibyśmy dowiedzieć się, jakie rozwiązania legislacyjne uważa Pan(i) za właściwe dla efektywnego działania prokuratury. Komu, Pana(i) zdaniem, powinna być podporządkowana prokuratura?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) parlamentowi

- 2) prezydentowi
 - 3) rządowi – ministrowi sprawiedliwości
 - 4) inne rozwiązanie–jakie? [Jeśli wybrał(a) Pan(i) punkt 4, proszę wpisać poniżej, jakie rozwiązanie?]
-

27. Czy prokuratura w Polsce powinna mieć wyodrębnioną własną, niezależną strukturę organizacyjną?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) tak
- 2) nie
- 3) inna odpowiedź – jaka? [Jeśli wybrał(a) Pan(i) punkt 3, proszę wpisać poniżej odpowiedź]
- 7) trudno powiedzieć

28. Czy, Pana(i) zdaniem, nadzór procesowy nad działalnością policji jest obecnie wystarczający, czy też nie?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) trudno powiedzieć

29. Czy, Pana(i) zdaniem, prokurator powinien sprawować nadzór nad wykonywaniem wyroków, czy też nie?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) trudno powiedzieć

30. Czy, Pana(i) zdaniem, prokuratura powinna mieć prawo tymczasowego aresztowania, czy też nie?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) trudno powiedzieć

31. Czy, Pana(i) zdaniem, właściwa jest zasada hierarchicznego podporządkowania i jednoosobowego kierownictwa w prokuraturze?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) zdecydowanie tak

- 2) raczej tak
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) trudno powiedzieć

32. Czy w ostatnich latach, w świetle przepisów prawa, rola prokuratury w Polsce:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) uległa wzmocnieniu
- 2) nie uległa zmianie
- 3) została zmarginalizowana
- 7) trudno powiedzieć

33. Jakby Pan(i) ocenił(a) zasady awansowania prokuratorów funkcjonujące w Polsce?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) zdecydowanie dobrze
- 2) raczej dobrze
- 3) raczej źle
- 4) zdecydowanie źle
- 7) trudno powiedzieć

34. W jakim stopniu zasady i praktyka awansowania prokuratorów motywują ich do efektywnej i sumiennej pracy:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) bardzo wysokim
- 2) wysokim
- 3) średnim
- 4) niskim
- 5) bardzo niskim
- 7) trudno powiedzieć

35. Czy w związku ze swoją pracą zawodową miał(a) Pan(i) kiedykolwiek problemy, dylematy natury etycznej?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) tak, bardzo często
- 2) tak, dość często
- 3) tak, rzadko
- 4) nie, nigdy → *przejsć do pyt. 37*
- 7) trudno powiedzieć

36. Jeśli tak, może zechciał(a)by Pan(i) je scharakteryzować:

.....
.....
.....

.....
.....

37. Czy działając zgodnie z prawem i własnym sumieniem, co może powodować zagrożenie i naruszanie interesów wpływowych osób czy grup, może Pan(i) liczyć na wsparcie ze strony swoich zwierzchników?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) zdecydowanie tak → *przejsć do pyt. 39*
- 2) raczej tak → *przejsć do pyt. 39*
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) *trudno powiedzieć*

38. Jak Pan(i) przypuszcza, dlaczego, z jakich powodów nie uzyskuje Pan(i) potrzebnego wsparcia?

.....
.....
.....

39. Jak Pan(i) uważa, czy wynagrodzenia prokuratorów w Polsce są obecnie adekwatne wobec stawianych im wymagań i poziomu ich kompetencji:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) *trudno powiedzieć*

40. W jakim stopniu system wynagradzania prokuratorów w Polsce motywuje ich do efektywnej, sumiennej pracy:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) bardzo wysokim
- 2) wysokim
- 3) średnim
- 4) niskim
- 5) bardzo niskim
- 7) *trudno powiedzieć*

41. Jak by Pan(i) ocenił(a) poziom satysfakcji ze swojej pracy:

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) bardzo wysoki
- 2) wysoki
- 3) średni

- 4) niski
- 5) bardzo niski
- 7) trudno powiedzieć

42. Jak Pan(i) sądzi, czy praca, którą Pan(i) wykonuje, jest oceniana sprawiedliwie, czy też nie?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) zdecydowanie tak
- 2) raczej tak
- 3) raczej nie
- 4) zdecydowanie nie
- 7) trudno powiedzieć

43. Jak by Pan(i) ocenił(a) własne zaangażowanie w wykonywanie swojej pracy?

Proszę wstawić „krzyżyk” w kratce przy wybranej odpowiedzi (maksymalnie 1).

- 1) bardzo wysokie
- 2) dość wysokie
- 3) średnie
- 4) dość niskie
- 5) bardzo niskie
- 7) trudno powiedzieć

44. Jaki jest Pana(i) staż pracy w zawodzie prokuratora? Liczbę lat proszę wpisać w wykropkowane miejsce.

..... lat

45. Płeć:

- 1) Kobieta
- 2) Mężczyzna

Jeśli ma Pan(i) jakieś uwagi na temat tej ankiety, jej tematyki, stawianych pytań, to bardzo prosimy o ich przedstawienie:

.....

.....

.....

.....

.....

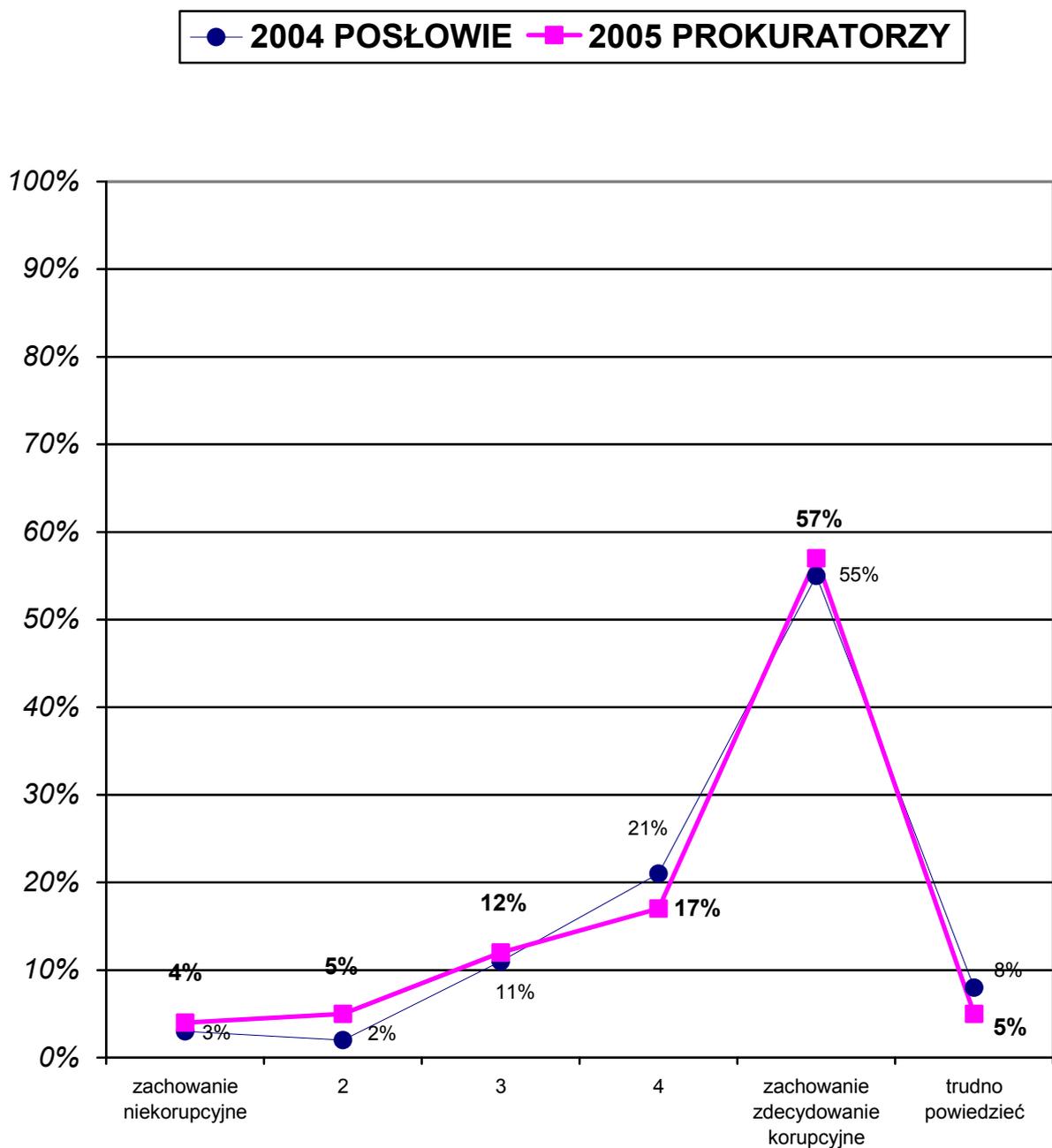
.....

*Serdecznie dziękujemy za poświęcony nam czas.
Prosimy o ponowne przejrzenie ankiety i sprawdzenie, czy żadne pytanie nie
zostało pominięte.*

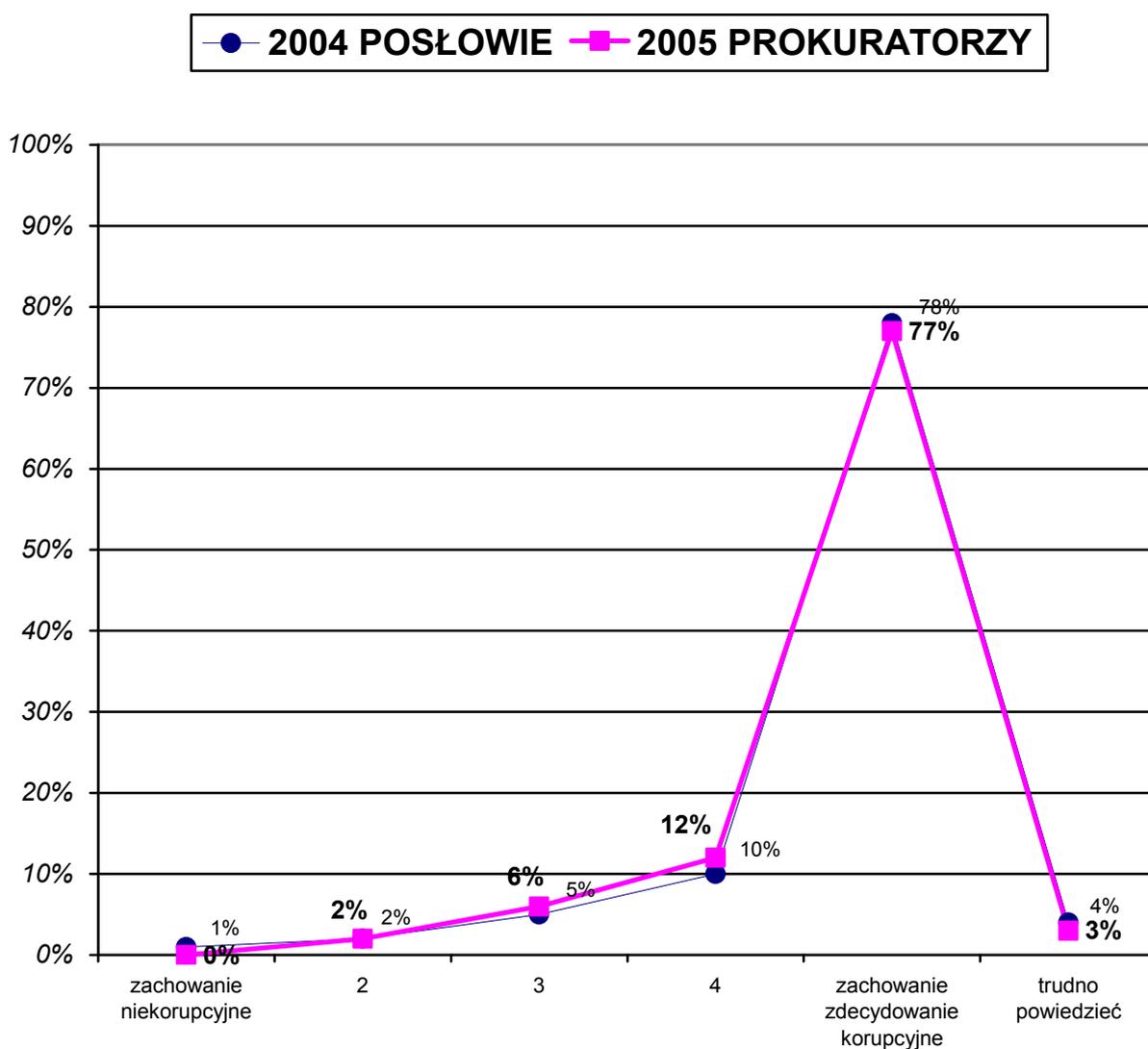
Pozostajemy z szacunkiem

Ocena stopnia korupcyjności różnych zachowań – porównanie
odpowiedzi prokuratorów i posłów

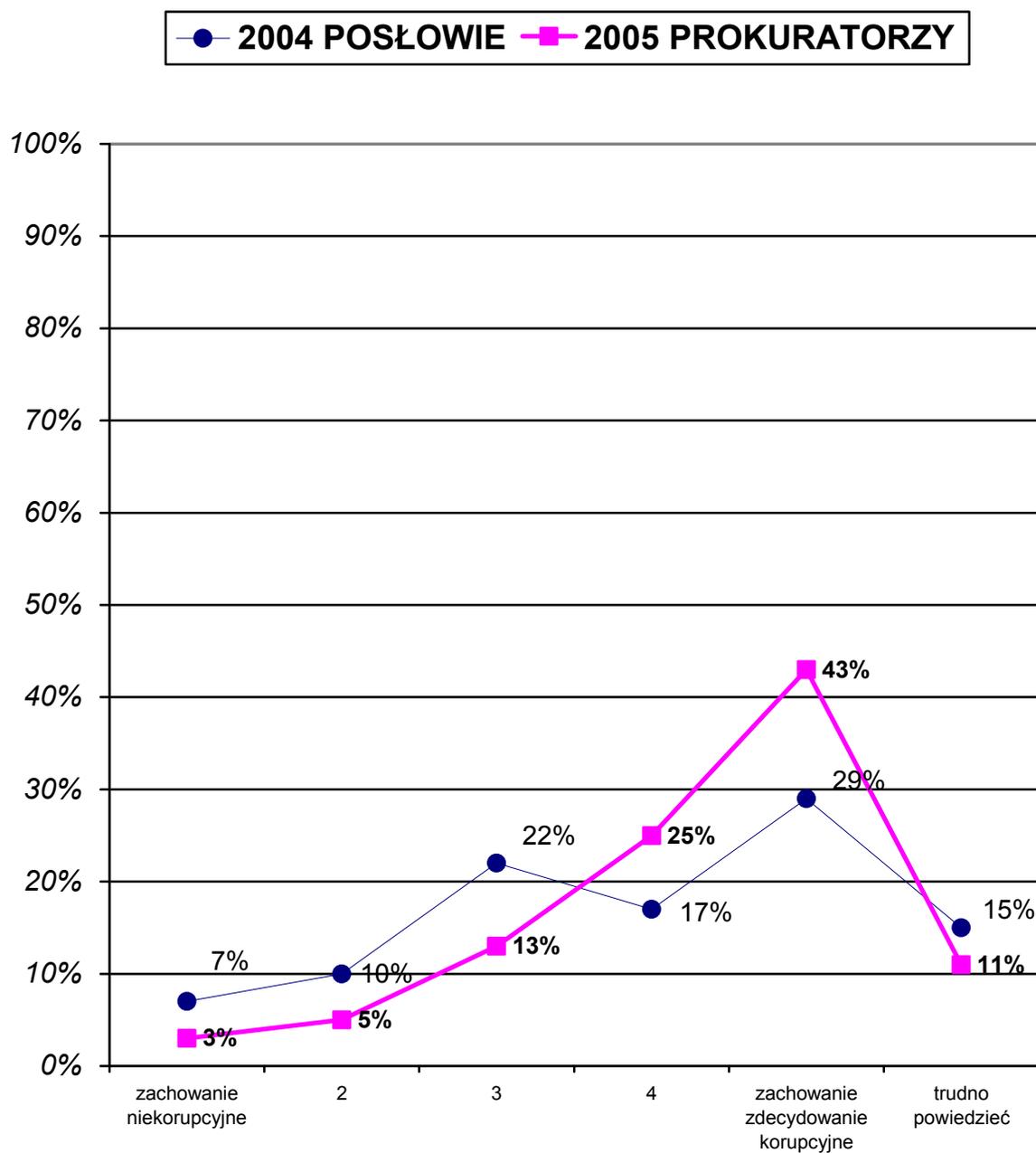
**1. przyjęcie do pracy w urzędzie kogoś z rodziny lub znajomych, gdy inna, obca
osoba miała lepsze kwalifikacje**

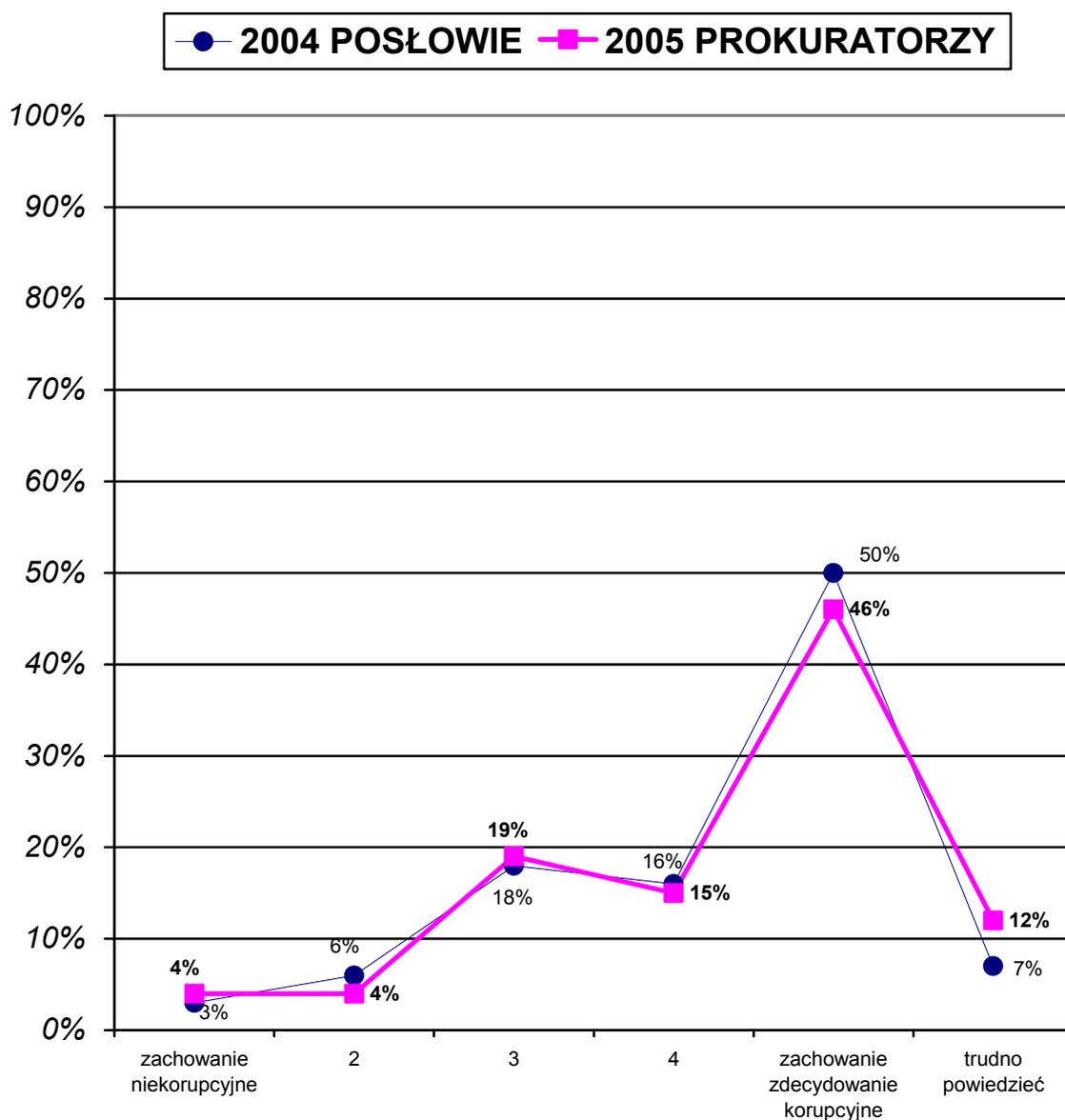
2. przyjęcie przez polityka pieniędzy na prowadzenie kampanii wyborczej od firmy, przedsiębiorstwa bez ujawniania tego faktu.

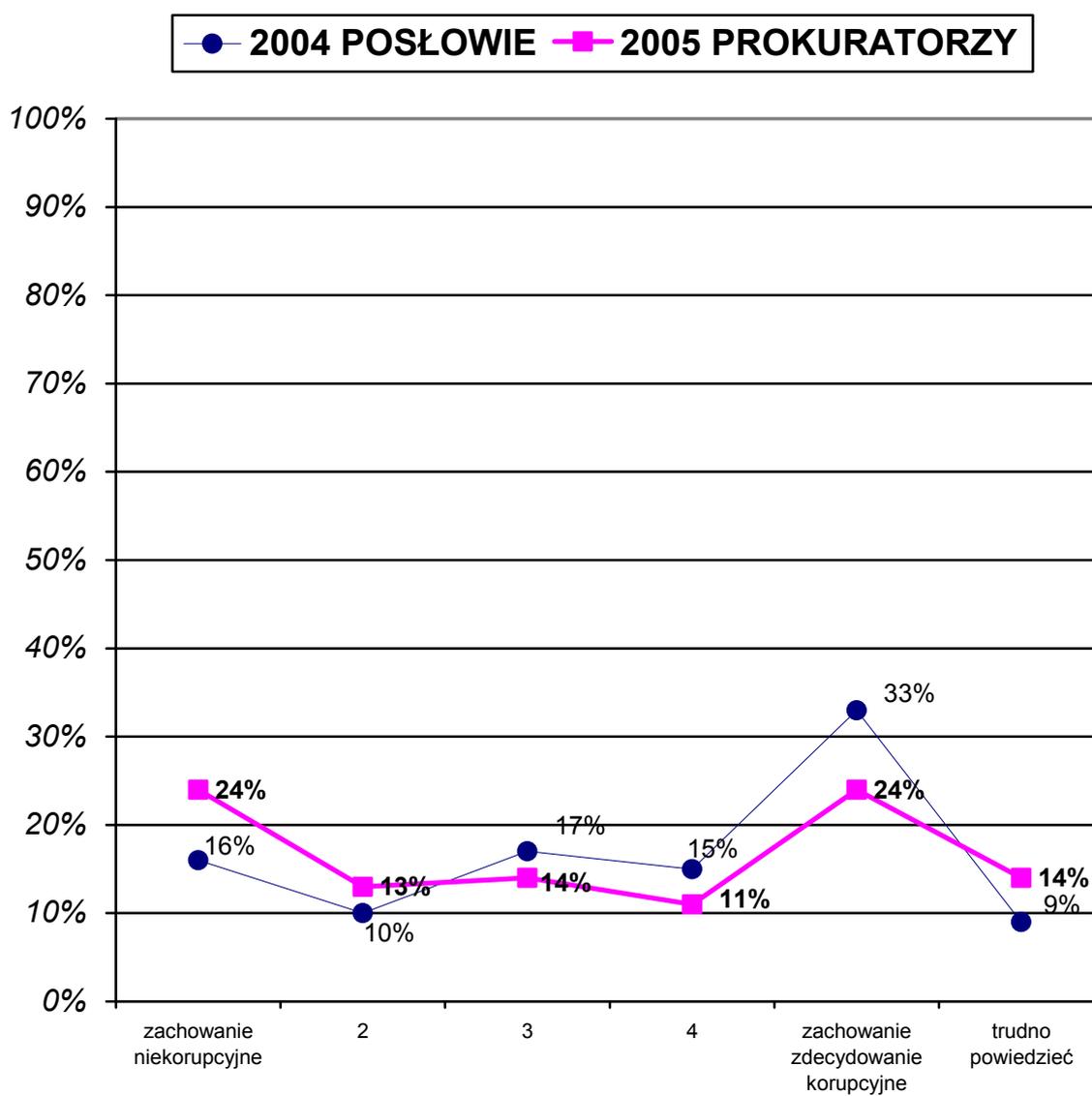
3. Protegowanie do pracy w urzędach, spółkach skarbu państwa

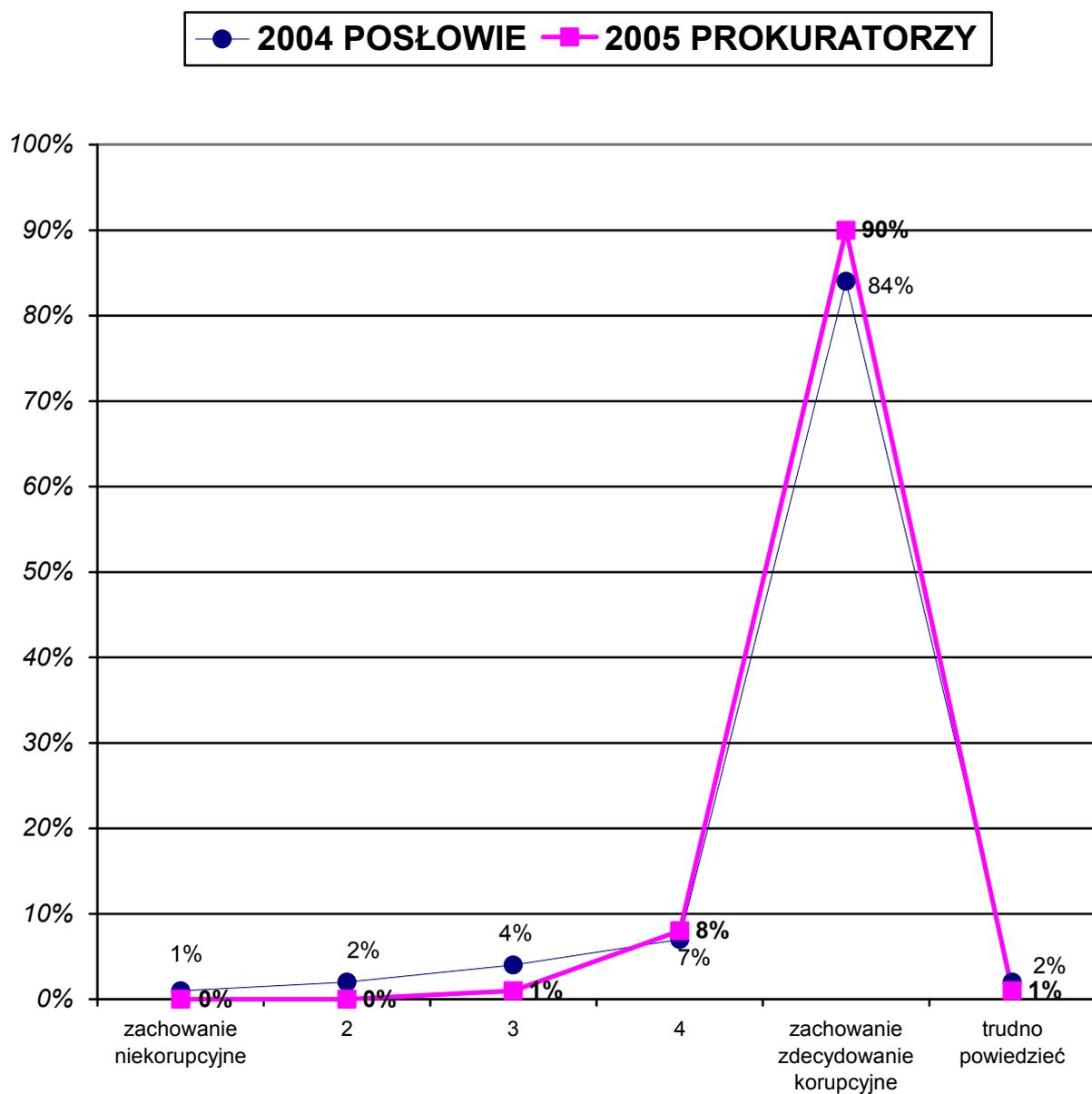
4. rezygnacja przez policjanta z wypisania mandatu za złamanie przepisów, gdy kierowcą okazał się nauczyciel dziecka policjanta

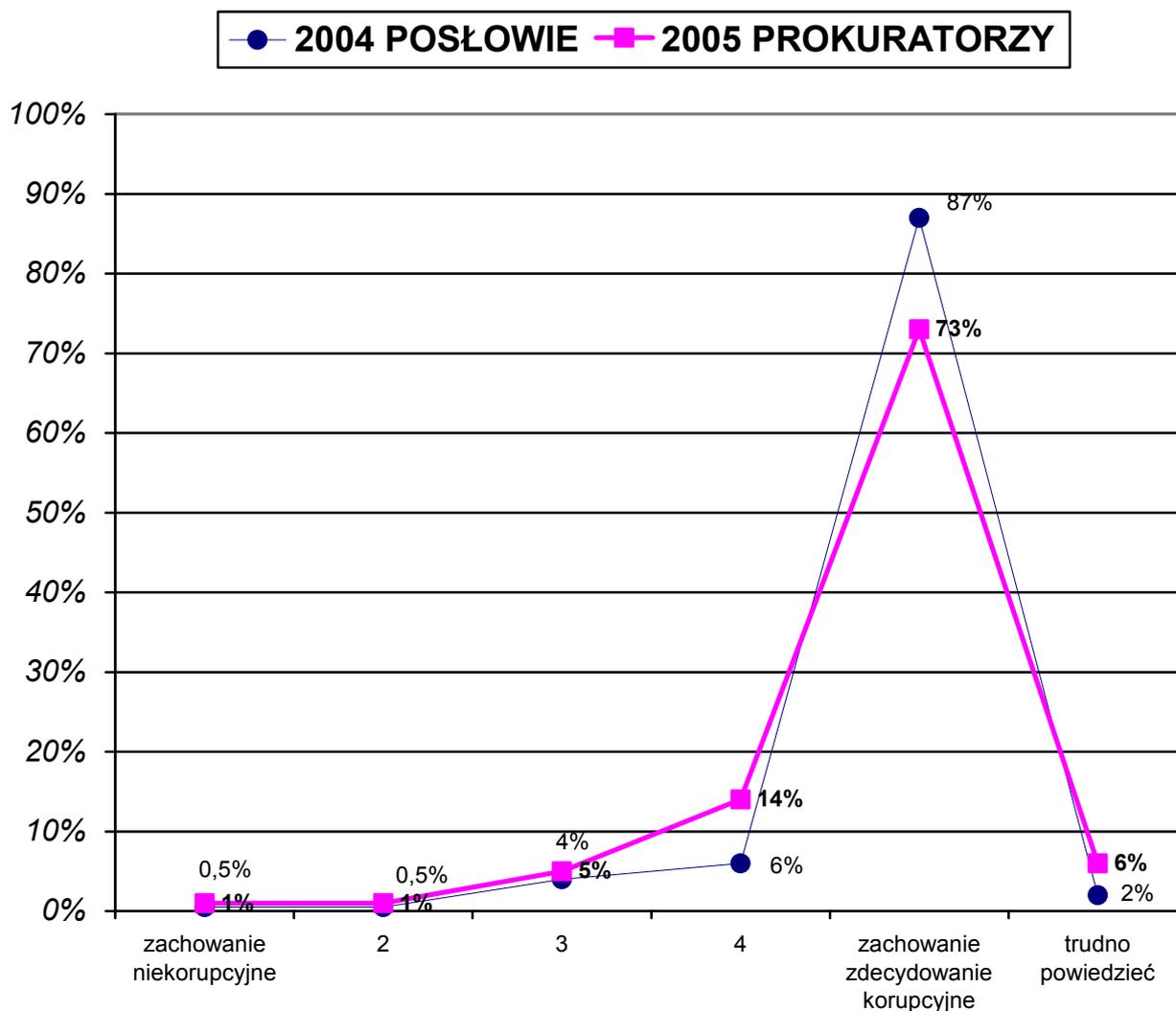
5. przyjęcie przez nauczyciela prezentu wartości kilkuset złotych od całej klasy po zakończeniu roku szkolnego

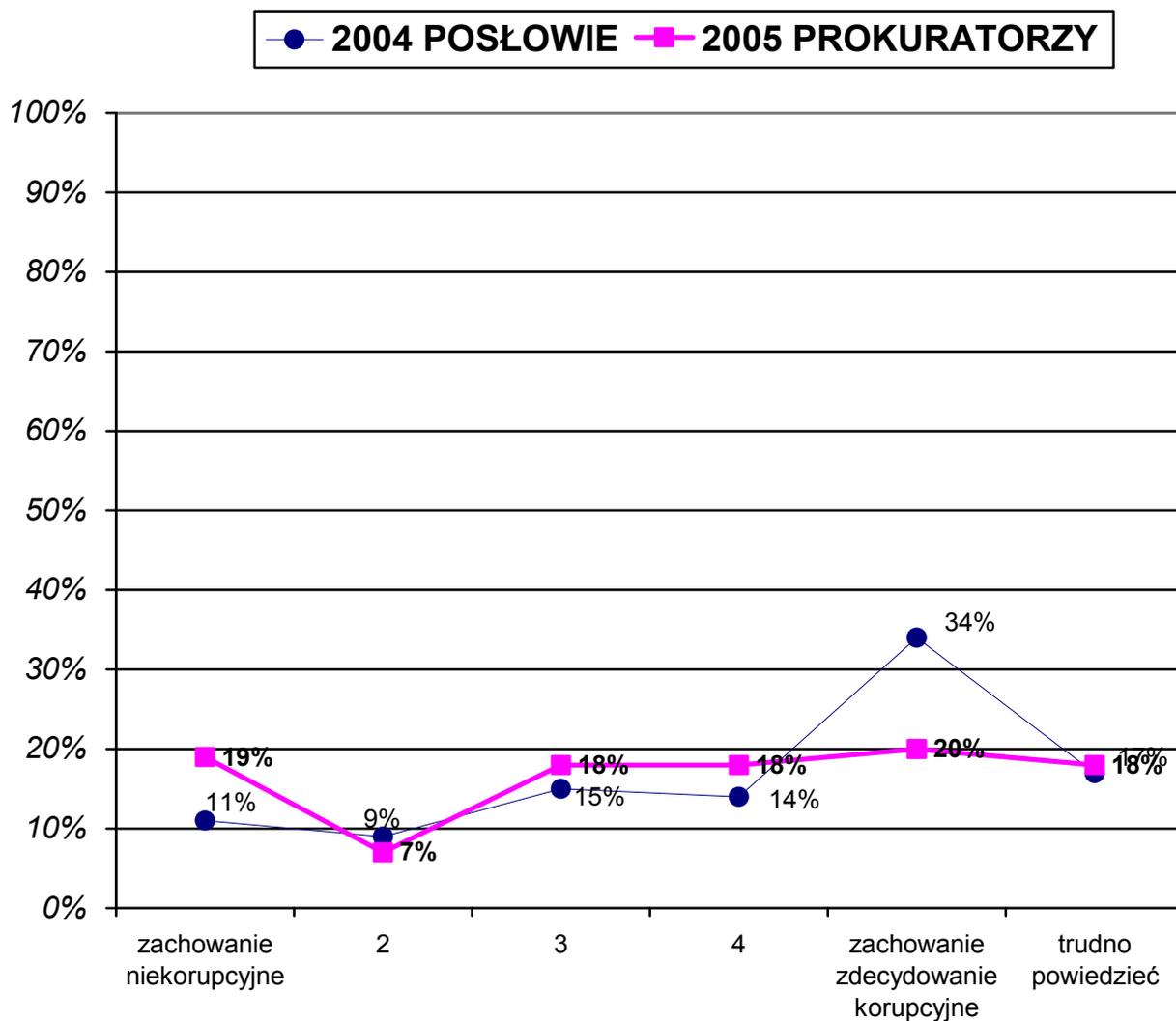
6. obsadzanie stanowisk w firmach państwowych przez kolegów w zamian za przekazywanie pieniędzy tych firm na rzecz partii politycznych

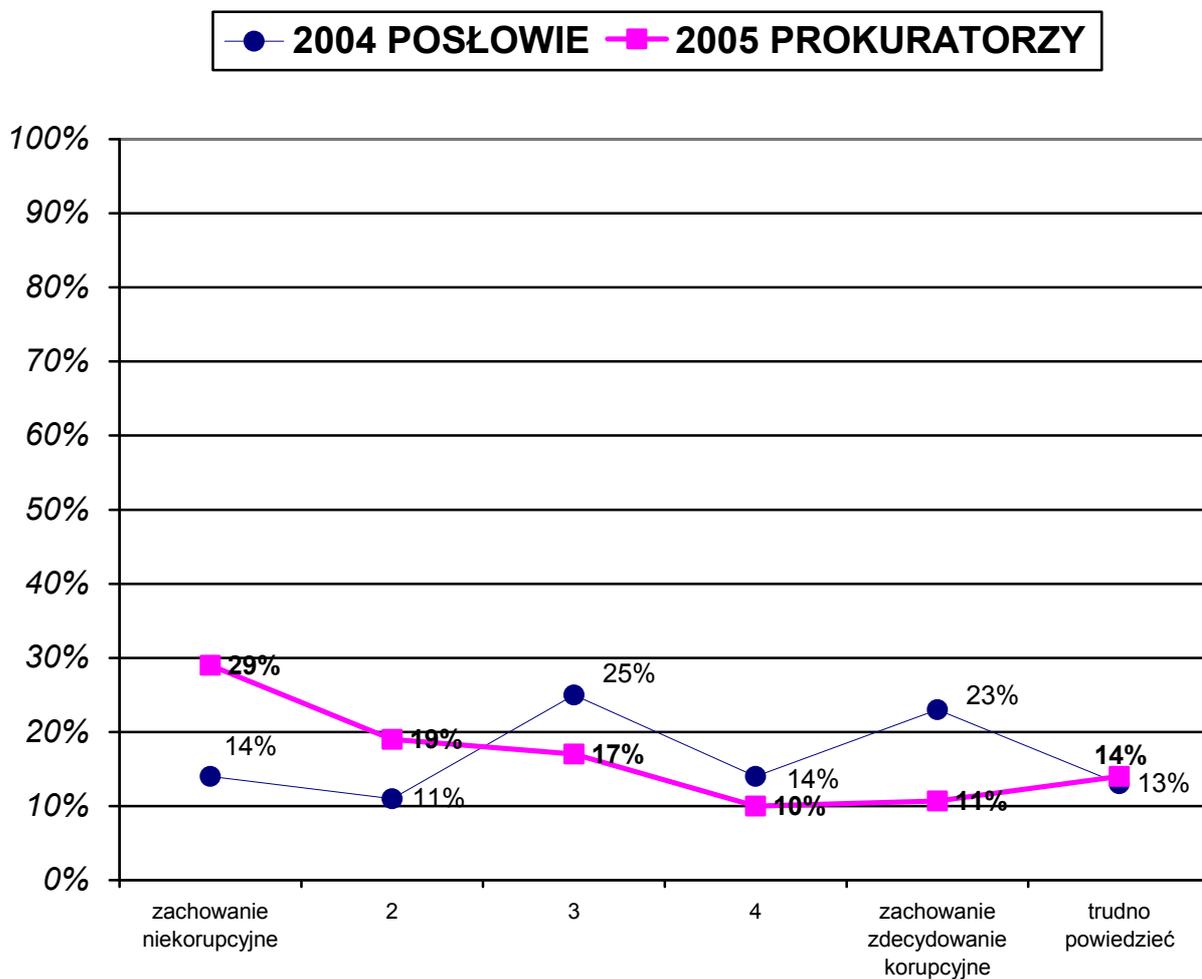
7. użytkowanie przez dziennikarza przez rok samochodu firmy, o której następnie będzie pisał artykuł

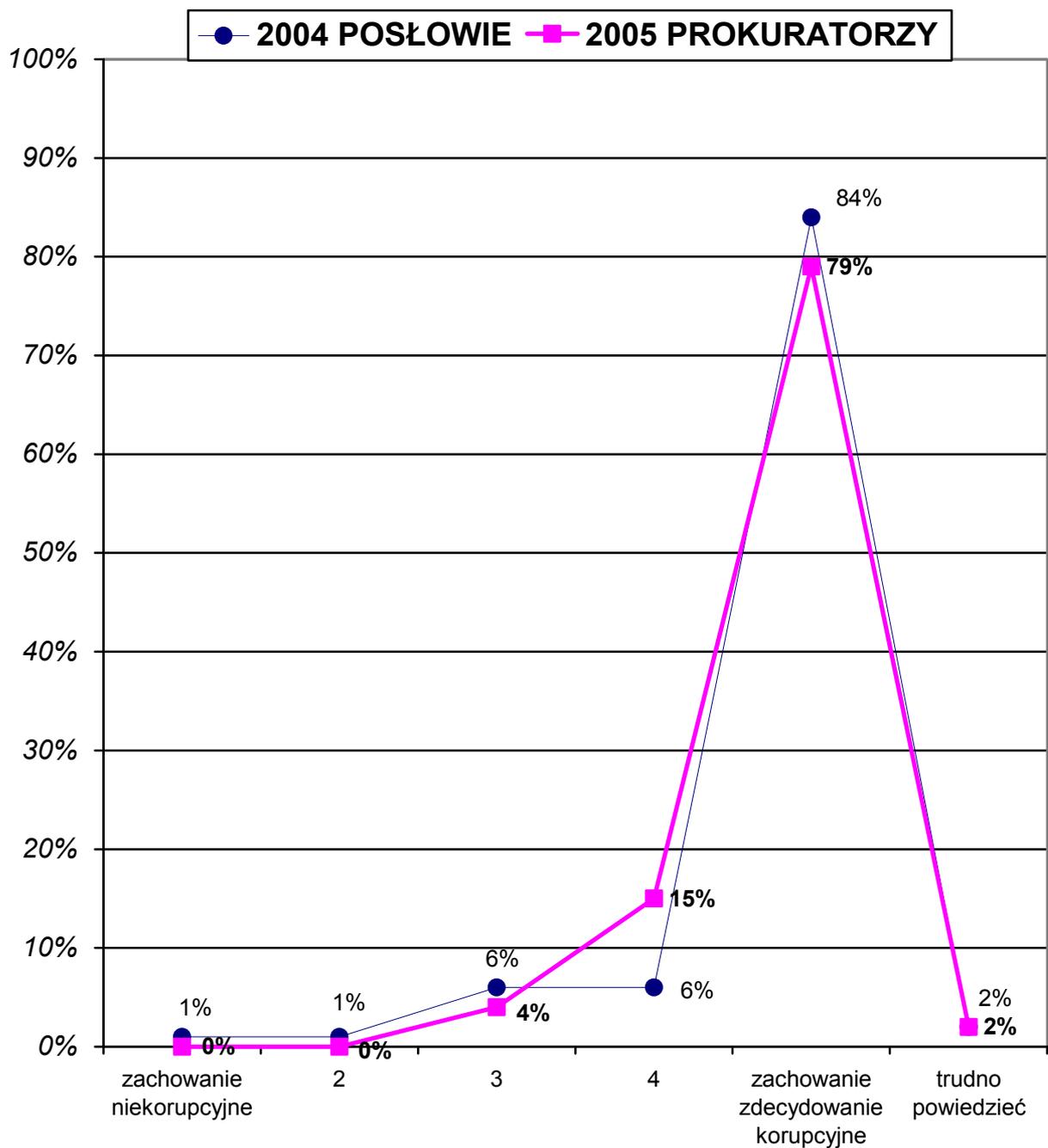
8. zatrudnianie we własnym biurze poselskim członków rodziny

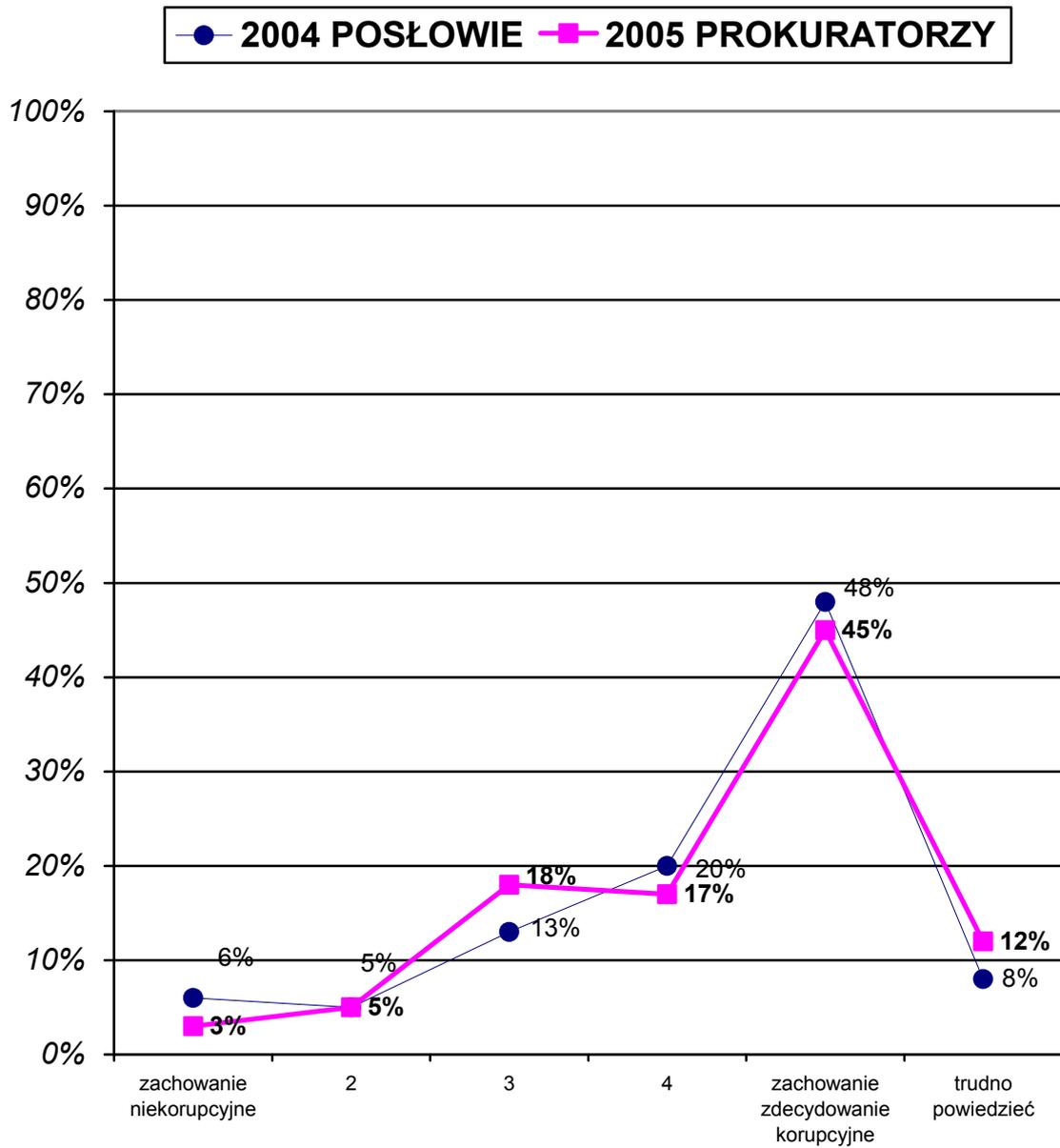
9. częstowanie piwem uczestników festynów i spotkań przedwyborczych

10. przydzielanie przez urzędników kontraktów, zamówień finansowanych z publicznych pieniędzy rodzinie lub znajomym prowadzącym prywatne firmy

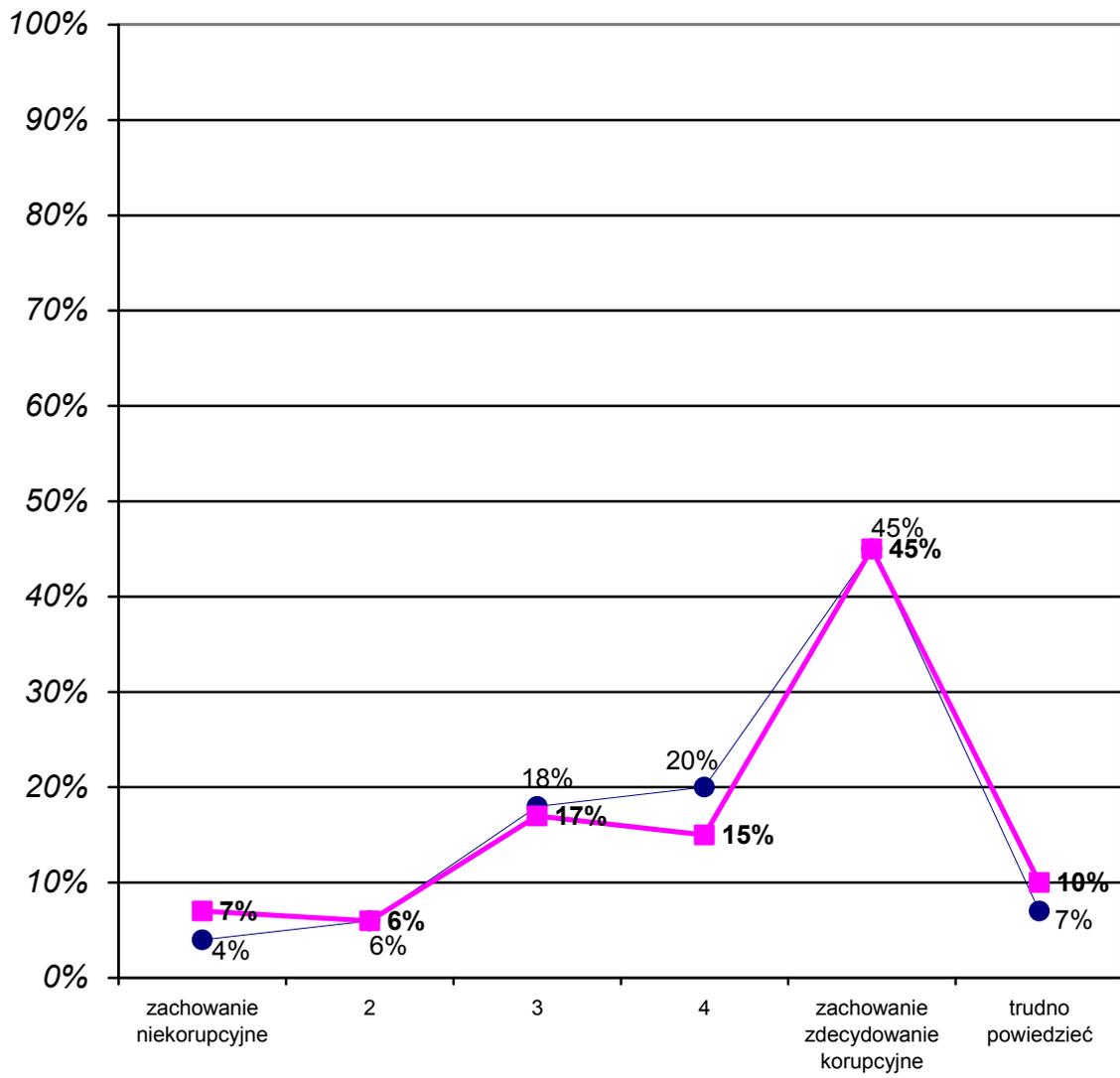

11. udział polityków w bankietach, przyjęciach, wyjazdach organizowanych przez lobbystów

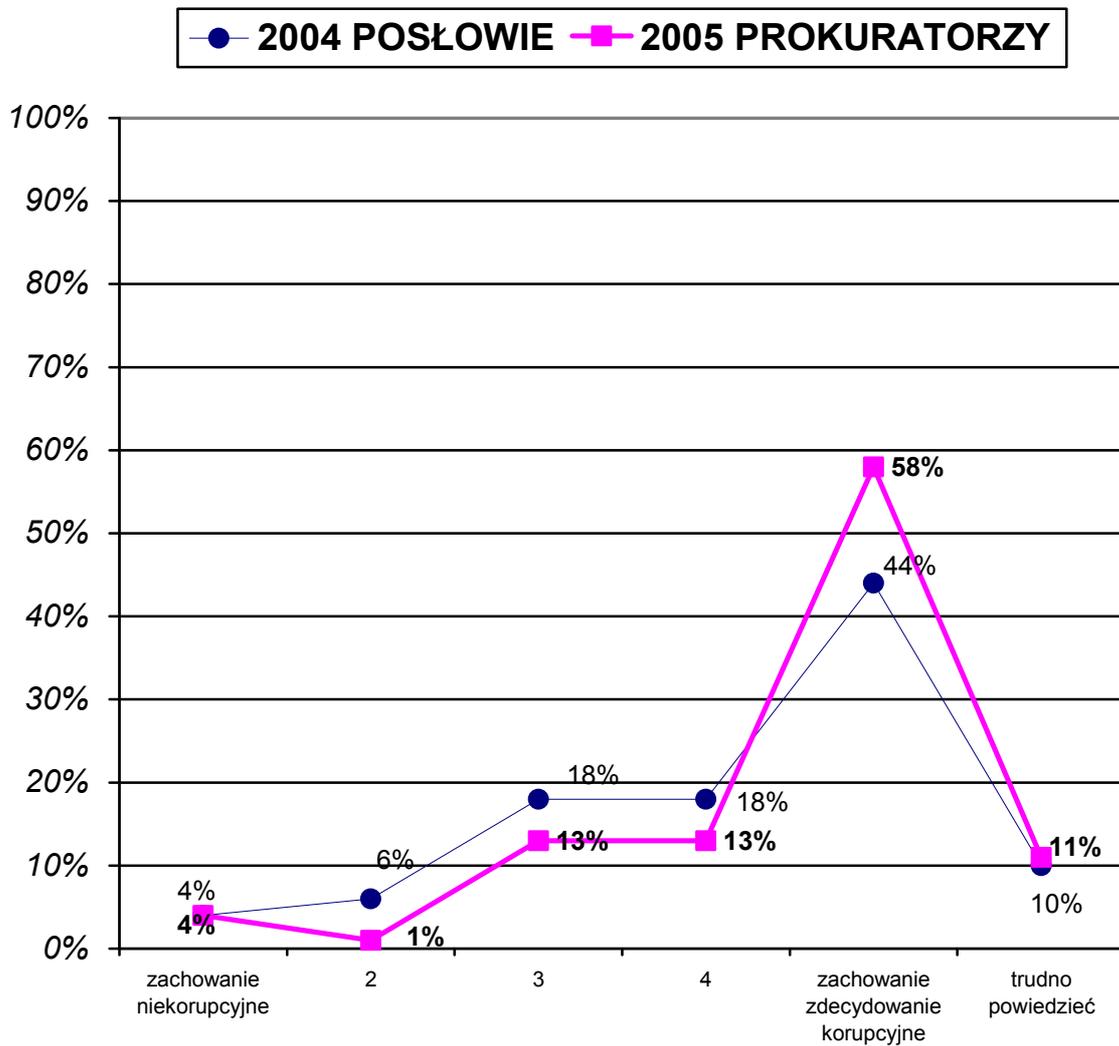

12. przyjęcie przez lekarza prezentu w trakcie leczenia pacjenta

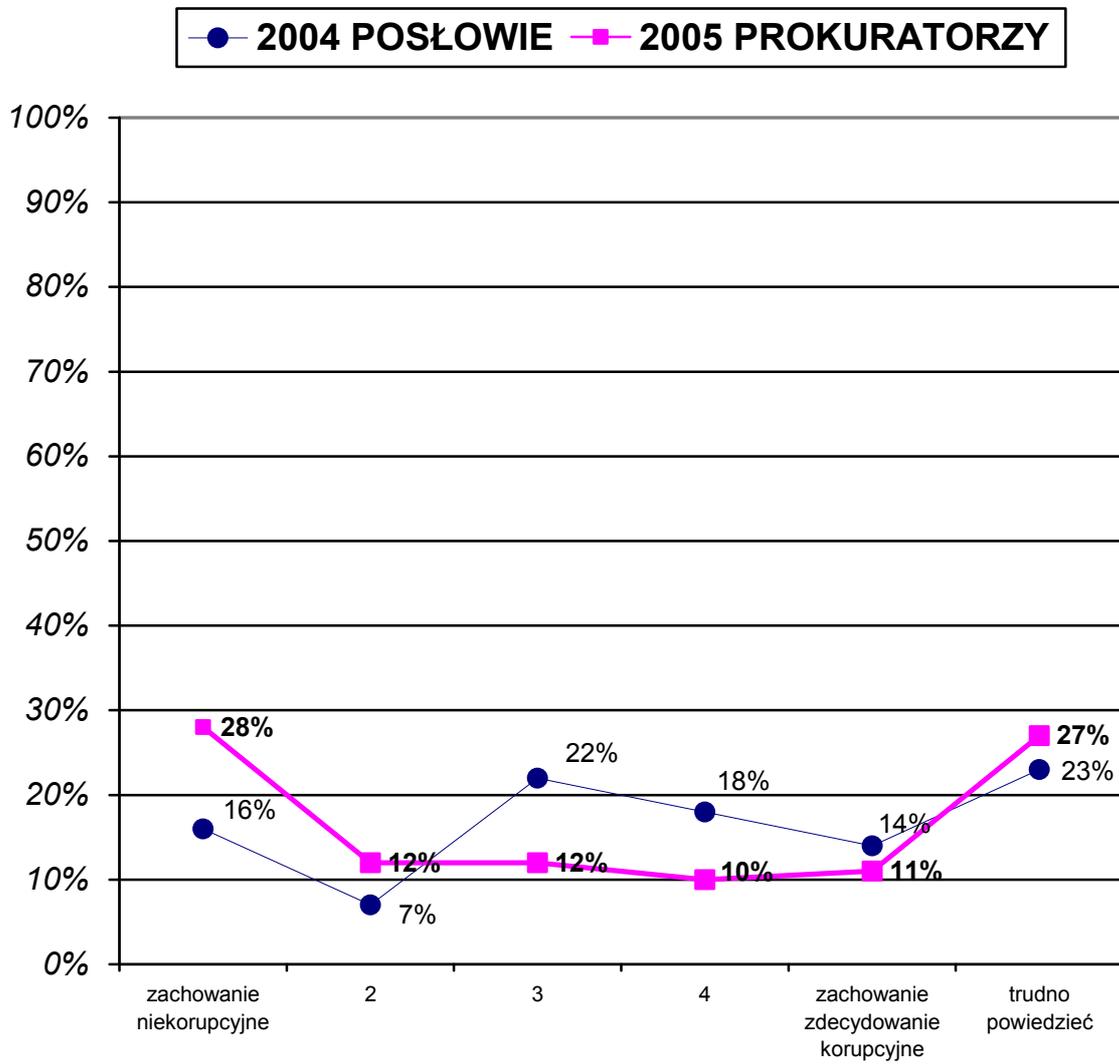
● 2004 POSŁOWIE ■ 2005 PROKURATORZY

13. powoływanie na ważne stanowiska osób według klucza partyjnego, a nie ze względu na ich kwalifikacje

14. podejmowanie ważnych decyzji pod presją protestów, strajków, blokad i demonstracji

15. udział sędziów i prokuratorów w bankietach, przyjęciach, wyjazdach organizowanych przez biznesmenów

(W ankiecie dla posłów stwierdzenie brzmiało – udział polityków bankietach... itd.)

